KARA

5
ŞUBAT'87
KDV DAHİL
300 TL.

Tüstav Arşivi
Orhan SİLİER
Bağışı

İÇİNDEKİLER

Kapak: hubert borys

Yazışma Adresi: Ahmet KURT
P.K. 1053
34437 Sirkeci-İST

Posta çeki : 247723

Yurtiçi 6 Aylık 1500 TL
Yurtiçi Yıllık 3000 TL
Yurtdışı Yıllık 20 DM

KARA

Sahibi: Ahmet KURT
Yazılşleri Müdürü: Ümit ALTUĞ
Yönetim yeri: Klodfarer cad. Işık sok. Işık han. No: 3/16 Divanyolu-İSTANBUL
Dizgi: Ahtapot
Basım: Gül Matbaası
Dağıtım: Etkin

Atımı alıp gelmesini buyurdum.
Uşağım ne dediğimi anlamadı.
Kendim gittim, eğerleyip bindim üzerine.
Uzaktan bir boru sesi işitip,
bu nedir diye sordum.
Uşağın hiçbir şeyden haberi yoktu
ve bir şey de işitmemişti.
Kapıda beni durdurup sordu:
"Bey nereye gidiyorlar?"
"Bilmem", dedim, "Buradan uzağa işte,
buradan uzağa, hep uzağa buradan,
ancak böylelikle hedefime ulaşabilirim."
"Demek hedefinizi biliyorsunuz?" diye
sordu uşağım.
"Evet", diye cevapladım, "Söyledim ya.
Buradan uzağa -işte hedefim."

KARA

KAFKA "Yola Çıkış"

YOKSA "HAYAT AĞACI" DA MI "GRİ" ?

M.KAZMACI

Tercih edilecek çılgınlık biçimleri vardır kuşkusuz; ölümcül sorular gibi... Yüzyıldır fanatik mimarinin boğucu kasları arasında inleyen bu şehrin damarlarında at koştururken, öğrendim böyle sormaları... Felsefeyi, sosyolojiyi, iktisadı, hukuku, etik ve estetiği, bildiğim herşeyi.. Korkuyu, yılgınlığı ve cesareti, özveriyi, sevmeyi ve tiksinmeyi, nefreti, dayanışmayı ve aşkı... Yozlaşma ve alçalmanın nasıl olup başladığını -sonradan da olsa- bu şehrin kavşaklarında sezdim, gördüm. Simgenin, imgenin, düşlerin, rüyaların, fantazinin ve ütopyanın ne olduğunu da anılan yerde öğrendim.

Bana istediğim çılgınlıkta sorular verin, dünyayı olmasını istediğim yere koyayım. Herhangi bir vesileyle ya da vesilesizce birbirimize yaratıcı (yani zihnimizdeki kıralları deviren) bilmeceler hediye etsek, fena mı olur?

Ey estetiğin oğulları ve kızları!.. Sorun, sorun New York'lu siyah-beyaz çocuklara; "hürriyet kadın mıdır?" diye. Bir korsan ressama sorun; "perspektif kuralları nasıl çiğnenir?" diye. Ödül almayı başından beri reddetmiş, isimsiz, kimliksiz, ayyaş bir şaire sorun; "bir mısra neler yaratabilir veya yıkabilir?" diye.

Etiğin kadınları ve erkekleri! Bir fahişeye sorun; onu "en çok zıvanadan çıkartan nedir" diye. Bir feministe sorun; İngiliz İşçi Partisi'nin ve İngiliz hükümetinin çok saygıdeğer (!) Mrs. Theatcher'ına bazı İngilizler neden kızıyor? Aynı veya bir başka feministe, "Eva'nın Hitler'i ne kadar sevip-sevmediğini, bilip-bilmediğini" sorun. Veya "Reagan'ın karısı bir kadın mıdır?" Ayrıca ne kadar İtalyan kadınının yüzüklerini Tanrı'nın Roma'daki temsilcisi Mussolini'ye verdiklerini, bilip-bılmediklerini sorun. Kısaca, hangi kadın? Bir hümaniste soruyorum, hangi insan? Bir Marksiste soruyorum, hangi işçi? Bir bilim-adamına soruyorum: BİR BÜTÜN OLARAK DOĞA NE ALEMDE!...

Nietzsche belki şöyle derdi, kırbacından korkan feministlere: Sizi gidi düş yoksulları, simge yoksulları sizi! İstisnasız, varlığın her biçimindeki paradoxu göremeyen görgüsüzler sizi!

Nietzsche'nin "üst insan/alt insan" kavram ikilisini Hitler'inkilerle karıştıranlara da verilecek cevabım vardır: Bir paket sigara veya bir ekmek almak için, milyonların el arabasıyla, mutemedsiz ve korumasız olarak sokağa çıkarıldığı bir Alman çağında, Hitler büyük bir **alçaktı** da, arkasına takılan milyonlarca Alman **masum** muydu? Milyonların ruhunu kavrayan, onları 'demagojisiyle aldatan' Hitler, bir "alt-insan"dı da, bu "kandırılan" hemen hemen tüm bir Alman toplumu "üst-insan"lardı (!?!?!?). Hah! Yoksa siz, insanların kandırılabilecek kadar saf olduğuna, inanabilecek kadar saf mısınız? Yoksa siz "üstün" olmanın tanrı lütfu, "alçak" olmanın ise tanrı gazabı olduğuna inanacak kadar "kandırılmış" mısınız?

Kitleler zannettiğiniz kadar budala değildir." (Hitler, Kavgam) Kitleler çıkarlarını bilir, bilir ama, bu çıkarların "gerçek" olup olmadığı tartışılabilir.

Evet onlar; ümmeti, milleti, toplumu, insanı, kadını, erkeği, çocuğu, genci, yaşlıyı; taşı, toprağı, suyu, yosunu, bitkiyi; hayvanlar alemini velhasıl tüm doğa ve varlığı zihinlerinde tasarlanabilecek **en soyut** bir biçimde tasarlıyorlar. Bu da onlarda bütünsel bir dünya görüşü yoksulluğuna neden oluyor. (Buradaki "bütünsel dünya görüşü" ifadesini kapatılmış, bitirilmiş, herşeyi açıklayan felsefi bir sistem anlamında kullanmadım)

Bana halisünasyonlardan, yanılsamalardan kurulu "kadın hakları"ndan, "insan hakları"ndan, "işçi hakları"ndan sözetmeyin: İsimleri olan, elle tutulur, gözle görülür, dokunulabilir, yardımlaşılabilir, konuşup tartışılabilir, sevilebilir ve aşık olunabilir, **sopsomut, hürriyetçi, insanların kendi hayatlarını yaratma hakkından** sözedin!

İnorganik, organik, psişik (hayvanların varlık tabakası), manevi-tarihsel doğanın (insan türünün varlık tabakası) tümü, herşey yüzyıllardır baskı altında... Her şeyin üstündeki bu yokedici baskının etkin-kuramsal eleştirisinden ne haber?

Bildiğimiz tarihte, kötülük iyilikten daha egemendir belki. Biz hürriyet aşıkları kendi geçmişimize fazlasıyla küfrettik. Alçaltılmayı o kadar haketmiş miydik? Yozlaşma sürmekte gerçi, fakat **güzel** çocuklardık yahu! yoksa dayanışmayı da mı lanetledik? Bizi "çelik"e, "dokuz kurşunun öldüremediği dev"lere benzeten duyarsızlar oldu ama... Yoksa biri diğerinin rahminde doğan **korku ve cesaretl** de mi lanetledik? Özveriden, özdisiplinden, öz savunmadan, hayatlardan ve ideallerden ne haber? Yoksa ideal yoksunu olmak, felsefi idealizmin "karşıtı" olan felsefi materyalizmin ilkelerinden mi? Yoksa "hayat ağacı"da mı "gri"?

■

AMARGİ YA DA ÖZGÜRLÜK

Osman KONUR

Binlerce sene önce (bilinen o ki), binlerce sene önce, üstünde yaşadığımız topraklara çok yakın topraklarda, Sümer ülkesinde, antik şehirlerden Lagaş'ın dar ve taş sokaklarında kanlı bir despotluğa karşı koşuşturan insanlar dillendirdiler istediklerini;

"Amargi" diye yazıyor Samuel Noak Kramer "The Sumerians" (Sümerler) adlı kitabında (1), yazılı tarihte özgürlük anlamında kullanılan ilk sözcüktür. Bir Sümer çivi yazısı tableti bize böyle anlatıyor. Ne olmuş peki? Despotluğu alaşağı etmişler bu biliniyor, isteklerini ele geçirmişler mi?

"Özgürlük"ü dillendiren bu sözcük, Sümer dilinde başka bir anlam daha taşıyormuş "anaya dönüş". Organik toplumlarda çok yaygın olan matrisentrik yapının sıcaklığına duyulan özlemi mi, yoksa doğayı bol meyveli bir ana olarak tasarlamanın mı bu çağrışımı yaptırdığı belli değil. Ama şurası biliniyor ki bu sözcük, yani "özgürlük" o tarihten bu yana, sokaklarda koşturan binlerce insana hep eşlik etmiş. Onlarla birlikte, oradan oraya koşuşturmuş durmuş. Biz bir parça yakaladıkça, genişleyen bir niteliğe sahip olduğundan mı, yoksa Walter Benjamin'in çok haklı olarak vurguladığı gibi:

> "Marksist bir imge olarak kullanılacak olursa, işçi sınıfının gücünü, karşıtlık duygularını ve fedakârlık anlayışını besleyen, bu sınıfın özgürleşecek olan torunları değil, **köleleştirilmiş bulunan atalarının** imgesi olmaktadır (2)"

koparılanların geri alınmasını da içerdiğinden mi ve biz sadece ve sadece at gözlükleri sayesinde "ileri" baktığımızdan mı, bir türlü "gereksiz" kılınamamış bu sözcük. Orwell'in 1984'ü misali sözcüklerde yapılan değişikliklerle de "gereksiz" kılınamayacağı açık.

Kurumsallaşmış bir otorite altında yaşamayan, kurumsallaşmış bir hiyerarşinin ve sınıf durumlarının organik topluluklarda özgürlük gibi bir kavramın yaşadığına dair bir belirti görünmüyor. Aksine antropologlar bize böylesi bir topluluğun üyelerinin bir kavrama sahip olmadıklarının yüzlerce canlı örneğini verebiliyor. Öyle görünüyor ki nasıl günümüzde binlerce insan suda balıklar gibi nefes alamamaktan, gökte kuşlar gibi uçamamaktan kahrolmuyorsa, -ama tahakkümden binlerce insan kahroluyor- "ilkel" insan "cimri doğa"yla "ilkel" uyumu içinde düştüğü sıkıntılarda bir "özgürlüksüzlük" göremiyor. İnsan ve insandışı doğa arasında yaşanan, bir ilişkinin sonucu değil, özgürlük ya da tahakküm kavramları. Aksine önceleri liberal, sonraları bir kısım Marksist düşünürlerin genelleşmiş bollukta ulaşılacağını düşündükleri "özgürlük"ten çok farklı bir kavramsal tarihe sahip özgürlük. Öyle kıtlıklar oluyor ki organik toplulukların tarihinde, yine de kimsenin aklına gelmiyor özgürlük demek. Özgürlük ve tahakküm inorganik topluma yönelim içinde insan-insan ilişkileri içinde beliren kavramlar. Bu kavramlar "gerçekçiliği" kuruyor. Kimsenin, 100 km. hızla esen bir rüzgara yakalandığında ve kurtulamadığında "özgürlük" gelmiyor aklına. Peki karısından ya da kocasından boşanamayan biri için aynı mı durum?

Hristiyanlık bu durumu ilk kavrayanlardan. Ama hristiyanlık, hristiyanlıktır. "İnsanlığı" organik topluluklardan, inorganik topluluklara taşıyan en önemli sistemlerden biri olarak hristiyanlık kendisinin de bozulmasına katkıda bulunduğu "uyum"u tekrar nasıl kuracaktır. Şüphesiz burada hristiyanlık bir çerçeve olarak ele alınmakta ve kavrama verebileceği en radikal içeriğin olasılıkları açısından -yani hem hristiyan söylem içinde kalmak, hem de özgürlük istemlerini karşılayabilmek durumunda- düşünülmektedir. Böylece hristiyanlık hem insanın insan tarafından baskı altına alınamayacağını ileri sürer (burada bir doğa üstü kavramı gizlidir) hem de doğa üstü yaratıcı kavramından uzaklaşamayacağı ve böylece ilahi emirlerin dışına çıkamayacağı için özgürlük çığlığının içini dolduramaz. İnsanların tanrı katında eşit olduğu düşüncesiyle, özgürlük kavramında açık bıraktığı yeri başka bir kavramla, "eşitlik"le doldurmaya yönelir. Ama bu hamlesiyle İsmet Özel'in (kendisi nasıl açıklıyor bu durumu bilemem) haklı olarak "özü-gürlük" olarak yorumladığı özgürlüğü tekrar ve başka bir arenada boğazlamaya koyulur. Eşitsizliğin uyumlandırıldığı (topluluk dayanışması, yardımlaşma ve karşılıklı bağımlılıkla) ama böylece sonsuz çeşitlilikteki özlerin farklılığını koruduğu bir zihniyet yerine, doğa üstü yaratıcı karşısında eşit olan ortalama ve oldukça sınırlı bir tip yaratmaya girişir.

Yine de "radikal" hristiyanlık, yani insanın insan tarafından tahakküm altına alınamayacağını ileri süren hristiyanlık, benzerini müslümanlıkta da gördüğümüz dinsel başkaldırılarla binlerce yönetilen ve sömürülenin özgürlük istemleriyle uzun süre örtüşür. Doğada insanların özgür olduğu ama "doğa üstü"nde böyle olmadığı düşüncesi, henüz inorganikleşmemiş toplumlarda başkaldırı hareketlerine hem ilahi, hem de doğal zemin sağlayan, onları hem ilahi hem de doğal desteklerle güçlendiren bir düşüncedir. Böylece dinsel söylem ister hristiyan ister müslüman olsun özgürlük için gelişen başkaldırıyla yüzlerce yıl örtüşmüştür. Günümüz Latin Amerika'nın bazı kiliseleri ve bazı Türk islamcıların "özgürlükçü" düşünceleri bu bağlamda ele alınırsa, **sanırım** daha anlamlı sonuçlara varmak mümkündür.

Derken Hobbes fırladı ortaya. "Doğa iyice çöplüğe itilmekteydi." Hobbes'a göre doğa "herbirinin herkese karşı savaşının" sürdüğü bir arenaydı. Özgürlük, mözgürlük de böyle bir doğa, buna hele bir de

"insan doğasını" katarsak, hikaye olurdu. "Doğa" ve "insan doğası" bir kere böyle kavranıldığında geriye yapılacak çok fazla şey kalmıyordu. Ucube devlet insanı doğadan ayıran sınırları çiziyor, her bir nimet, bu sınırlar içinde aranmak zorunda kalıyordu. Bu arada özgürlük kim vurduya gidiyor gibi oldu. Ama Hobbes organik topluluktan, inorganik topluma geçişte, en önemli sıçramaydı.

Aydınlanma düşüncesiyle birlikte, süreç iyice hızlandı. Bütün "kötü"lükler doğadan, bütün "iyilik"ler de insanın düzenleyici ve üretici etkinliğinden geliyordu. "Doğanın" böylesi bir kavranışı Darwinci "doğal ayıklama"dan ancak insanların toplum olarak doğaya karşı savaşı sonunda kurtulabileceğini destekliyordu. Bu arada gelişen merkezi ulus-devletler de yeni bir kutsama kazanıyorlardı. "Doğaya karşı savaş örgütü". "Vurun kahpeye."

Ancak özgürlük düşüncesi ve istemi o kadar kolay gürültüye gelebilecek gibi değildi. Durmadan şu ya da bu şekilde yeni yeni başlar veren verimkâr bir soğan misaliydi. Ortaçağ'da bazı örneklerini gördüğümüz (Cokaygne ülkesi gibi halk şiirlerinde) sömürünün, angaryanın, efendinin olmadığı, insanlık tarafından yaratılmayan ama bir doğa üstü gücü, yaratıcıyı da öngörmeyen, kurtulmuş bir doğa ile kurtulmuş bir insanlığın elele yarattığı bir dünya cenneti artık çok uzaklardaydı şüphesiz.

Toplumların bunca hızla inorganikleştiği bir çağda, ikide bir de yükselen özgürlük istemlerine de, onlarla inorganik bir şekilde örtüşecek yeni bir zihniyet gerekiyordu. Sözkonusu olan önce akıl (rasyonalize edilmiş bir akıl) sonra da bilim çağıydı. Önce Locke ve sonra liberal düşünürlerle birlikte **özgürlük alanı** belirdi. Özgürlük alanı iyice doğadan ve doğasından soyutlanmış bir insanlığın -yani homo economicus'un- ekonomik alanıydı. Özgürlüğün bütün öğeleri burada veriliydi. Bunlar bencil girişimci akıl, üretici güç, yani emekti. Özgürlük alanı, bizim sonsuz ihtiyaçlarımızı bize azar azar veren doğanın, burnundan getire getire genişletilecekti ve biz doğaya karşı özgür olacaktık. Böylece organikliği yitirme sürecinin henüz çok başlarında olan toplumların tüketici cennetleri ütopyaları olarak beliren özgürlük alanları, yerini 19. yüzyılda artık iyice üretici cennetleri fikirlerine terk ediyordu.

Önce liberaller, bu arada 19. yüzyılın bazı liberter düşünürleri, sonra marksistler özgürlüğün ekonomik alanda verilecek bir mücadele ile devşirilecek bir meyva olduğuna inandılar. Liberter düşünürlerden Kropotkin (daha sonra Malatesta) özgürlüğün böylesi bir kavranışına ve doğaya düşmanca bakışa eleştiriler getirdiler. Malatesta birincisi, Kropotkin ikincisi üzerinde yoğunlaştılar.

Bunca materyelize edilen bir insan kavramı, "ruhsallığından" sıyrılmak bir yana, giderek "madde" ile "ilişki kurmakta" en önemli araçlarından biri olan "akıl"ı yitirir oldu. "Akıl" verili bir alan içinde "rasyonalize" edildi ve Karl Polanyi'nin sözleriyle:

> "Rasyonel eylem amaçlarla araçlar ilişkisi kuruyor; ekonomik rasyonalite, özellikle araçların kıt olduğunu varsayar. Fakat insan toplumu bundan daha fazlasına gerek duyar. İnsanın amacı ne olmalıdır ve araçlarını nasıl seçmelidir? Tam anlamıyla ekonomik rasyonalizmin bu sorulara verilecek cevabı yoktur, bu nedenle mantıksal olarak dayanılmaz olanın ötesine geçen bir moral ve pratik düzenin motiflerini ve değerlerini ifade eder, aksi halde "ekonomik" olmak boş bir vaız olacaktır." (3)

Akıl bile böylesi iğdiş edilir. Geriye ne mi kalır? Sen, piyasada bir şey, ben piyasada başka bir şey, bir de bizim oğlan dolanır ortalıkta, adını ne mi koyalım? Emek.

Ekonomik rasyonalitenin gerekleri ise bütün bir düzeni yeniden kurar. Basit bir zincir gibi düşünürsek, iyice açmazdayız, teknolojik merkeziyetçilik ("doğal kaynaklar" halinde tasarladığımız doğaya hakimiyet için), siyasi merkeziyetçiliği rasyonalize eder, rafinerilerin, dev fabrikaların, baraj ve santrallerin, telekomünikasyon ağlarının kontrol ve yürütülmesi bunu gerekser, bütün bunlara bir de Walter Benjamin'in deyişiyle eski galiplerin mirasını eklersek, "çıplak zor"-a çok da sık gerek yok, biz kendi zihinlerimizle, kendi kollarımızı zaten bağlamış durumdayız.

> "Bütün yöneticiler kendilerinden öncekilerin mirasçılarıdır. Bunun içindir ki, yengi kazanmışlara duyulan sevgi ve hayranlıktan/eskisi, yenisi/tüm yöneticiler yararlanır..../Tarihte yengi kazanan olarak kim ortaya çıkmışsa, günümüze kadar süren ve bugünkü yöneticilerin aman dileyenlerin başlarına basmakta oldukları zafer, resmigeçidinde yeralmışlardır. Gelenekleşmiş uygulamaya göre, bu zafer resmi geçidinde ganimetler de resmi geçit alayında teşhir edile gelmektedir. Bu ganimetlere kültürel hazineler denilmiştir hep. Bir tarihi materyalist bu kültür hazinelerine uyanık bir tutumla bakar; işin heyecanına kapılmaz; yapılanlara hayranlık duymaz, duyamaz. Çünkü, hiç istisnasız, gözünün önünden geçen bu kültür hazinelerinin kökeni, dehşet duymaksızın bakılıp incelenemeyecek bir niteliktedir... Kültür hazineleri denen bu şeyler, nasıl barbarlıkla içiçe şeylerse, ganimet olarak çalınmış şeylerin bir sahipten diğerine aktarılma tarzı da barbarlıkla ilintili bir olgudur." (4)

Zihniyetlerin insanları boğazlamadığı, insanları boğazlayanın, çıplak eller olduğu düşünülüyorsa, söyleyecek bir şey yok. Sözüm insanların zihniyetler tarafından nasıl boğulabileceğini kavrayanlara şüphesiz.

Tarihe illaki bir mantık atfetmek gerekiyorsa -kı bence hiç gerekmiyor- yaşanan, insanın özgürlükten uzaklaşması olarak görülebilir. Kendi doğasından ve dışsal doğadan uzaklaştıkça, ona düşman oldukça özgürlükten de uzaklaşmış, doğaya "tahakkümü" ne ölçüde artmışsa, kendine tahakkümü de o ölçüde artmıştır.

Özgürlük kavramının yeniden kuruluşu, çağımızın bütün mitoslarının yıkılışına tekabül eder. Özgürlük, ancak o zaman biz koştukça genişleyen, ufukta bir türlü varamadığımız bir nokta olmaktan çıkabilir. Dilimiz, düşüncemiz ve "gerçekliğimiz" özgürlük kavramından kurtulsun, kurtulsun ama Orwell'in "1984"ünde "Big Brother"ın kurtulduğu gibi değil.

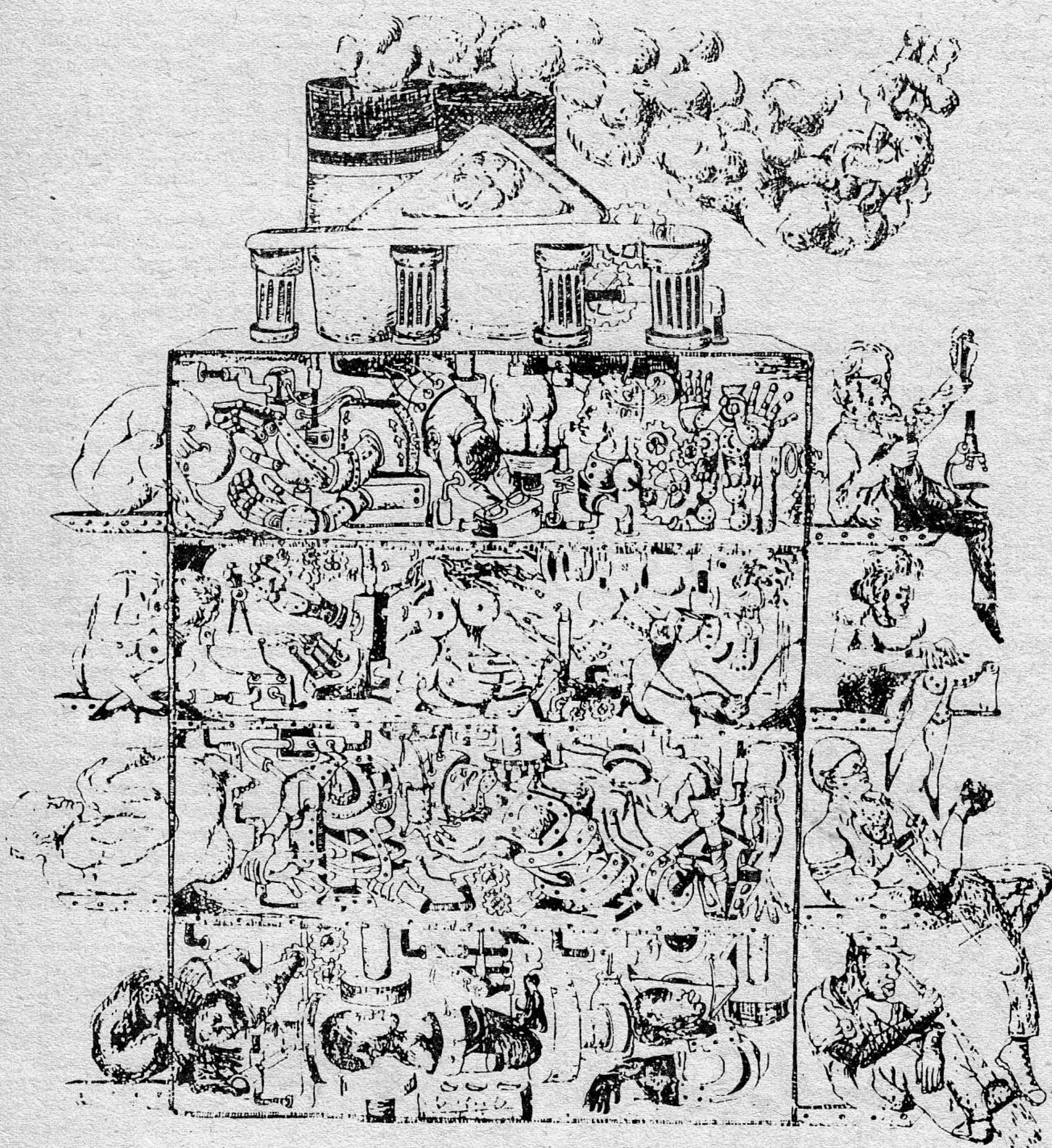
■

(1) Samuel Noah Kramer, "The Sumerians" (Chicago: The University of Chicago Press, 1963) s.79

(2) Walter Benjamin, "Illuminations" Türkçe çeviri: Ünsal Oksay "Estetize Edilmiş Yaşam" Dost Kitabevi Yayınları s.135

(3) Karl Polanyi, "The Livelihood of Man" (New York: Academic Press, 1977) s.13

(4) Walter Benjamin a.g.e. adı geçen baskı s.143

Exposing the machinery of the system, USA, 1969.

ÜÇ METRE ÖZGÜRLÜK

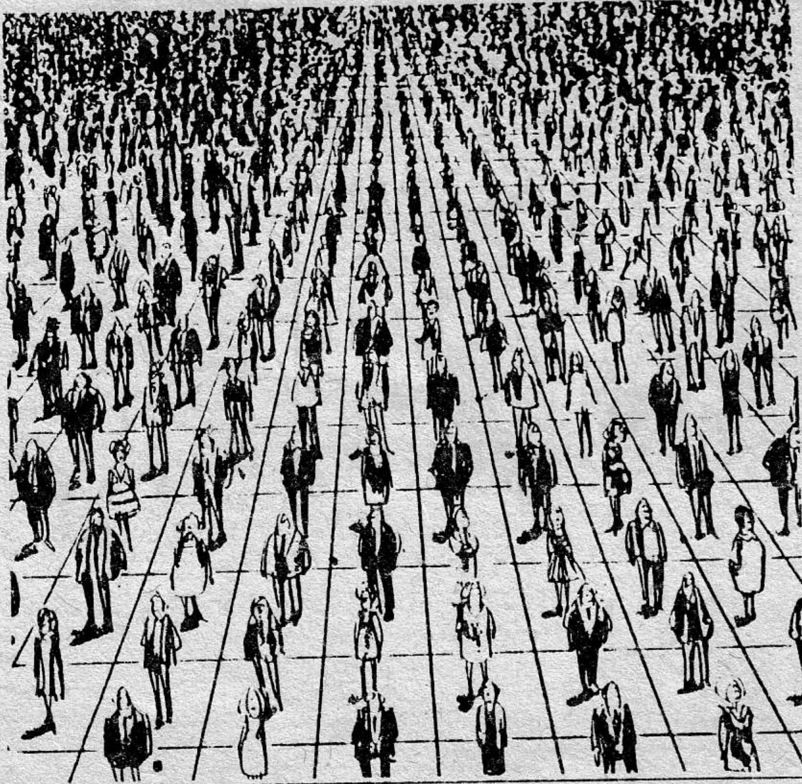
Gürer TOZAN

Bencil değilim. "Benim için benden üstün bir şey yok" diyorsam, bu benim bencil olduğuma delalet etmez. İstemediğim şeylerin benim üzerimde bir hükmü olmadığına yorumlanabilir.

Zorunluluklar, doğrular ve gerçekler nesnel değildirler. Bilimsel, tanrısal toplumsal ya da kişisel olabilirler. Benim de kendi doğrularım vardır kuşkusuz, çünkü onları ben istiyorum.

Bu noktada insanların ikna edilebileceğine inanmıyorum. Susmak her zaman kabul etmek anlamına gelmez. Ne olursa olsun, hiçbir fikre tabi olma eğiliminde değilim. Yaratıcı çeşitlilik, sürüklenmekle değil, kendini ortaya koymakla başlar.

Ütopyalara bel bağlamam. Her zaman düşkırıklığı ve umutsuzluğu doğurmuşlardır. Gerçekleşmesini istediğim şeyler vardır şüphesiz: İnsanların, istemlerini özgürce dile getirebileceği bir ortamın yaratılması gibi. Onun yaratılmasında bir "son" yok benim için. Bu ortam sittin sene yaratılamayabilir ve

Ve toplum, bu türden tekil parsellerden oluşan bir arazi görünümündedir. İnsan sayısındaki bir artış, parsel sayısındaki bir artışa tekabül eder ki, bu da her "birey"in sahip olabileceği özgürlük çerçevesinin daralmasını getirecektir.

Bu türden bir "özgürlük" hiçbir olumluluk taşımaz ve yaratıcılıktan yoksundur. Bu "birey"lerin oluşturdukları birlik (toplum), kendi iradeleri ile gerçekleşmemiştir. Onlar bir mekanizmanın içine doğarlar ve kendilerine bir yer verilir. Bir arada olmaları istemleri dışında gerçekleştiğinden, birbirlerinden uzaklaşma çabası içindedirler. **Birey**'den bu minvalde söz edilemez.

Yaratmak ise birbirlerinden kaçmaya çalışan insanlarla gerçekleşmez. Evet, özgürlüğün yaratıcıları ve taşıyıcıları bireylerdir, ama kendi tekillikleri içinde değil, karşılıklı ilişkileri içinde. Bireyin özgürlüğü, diğer bireylerin özgürlükleri üzerine bir etki yaratabilmelidir. Yardımlaşma ancak karşılıklı ilişkilerin etkileri ile gerçekleşir. Hareket et-

ben sittin sene ona ulaşmaya çabalayabilirim. Ben "ay"ı istiyorum, özgürlük istiyorum yani, sonlu bir süreç değil.

Özgürlüğün genel geçer bir tanımını yapmak, beyhude bir uğraş olurdu, bencil değilim dedim ya, derdim onu açıklamak.

"Bireyin özgürlüğü, diğer bireylerin özgürlüğünün başladığı yerde biter": Liberal özgürlük tanımı. Ben bunu "Bencilin kısıtlı alanı, diğer bencillerden kısıtlı alanlarının başladığı yerde bitirtilir" diye algılıyorum. Tanıma göre, her 'tek'in özgürlüğü, diğer 'tek'lerin özgürlüğü ile sınırlıdır. Her 'tek' sınırları kendi dışındaki 'tek'lerle çizilmiş bir alana mahkumdur. Bu alan içinde özgürlüğün tek hakimidir ve onu istediği gibi tasarruf etme hakkına sahiptir. Ancak sınırları çizili bir parsel içinde yaşayan "birey" tehdit altındadır. İnsan bu, kendi sınırlarını genişletmek isteyen biri her an çıkabilir. Yine tanım gereği -tanımı bir tarafa bırakıp, içinde yaşadığımız toplum gereği diyelim- bu "birey"ler birbirlerine karşı korunmaya muhtaçtırlar. Sınırları belirleme ve gözetme işi ise bir dış otoriteye bırakılmıştır: Devlet.

mek, karşılıklı yardımlaşma olmadan gerçekleşmez. Kazma gibi birbirlerine ilişmeden de yaşanabilir. Buna "birey olmak" da denilebilir.

Özgürlük ancak kollektif olan ile yaratılabilir. Özgür iradeleri ile birlikte olanların yarattığı topluluk içinde tadına varılır.

Liberal özgürlüğün "birey"i, kendisini kendisinden dahi koruyan ve sınırsız ihtiyaçlarını kontrol eden, bir dış otoriteye gerek duyar. Korunmaya muhtaç 'tek' edilgen ve şaşkındır. Bu şaşkınlık, kötümser bir yaşama anlayışından başka bir şey getirmez.

Oysa birey, kendi sınırlarını aşmaya çalışır. Bir diğer bireyden korunmaya muhtaç değildir, zira birliktelikleri zorunlu değildir. İçinde yaşamı ve özgürlüğü bulacağı kollektif topluluğu yaratmak bireylerin işidir.

Çünkü onu ben istiyorum. ■

NE İSTEYEBİLİRSİN?

M.KAZMACI

Bu eski bir meyhanedir küfretti-ğim. Aswâtımın aksettiği bir eski meydândır. Bir aywândır, sevdiğimi, beni tutsak eden... İstersen, mermer sütunların dibine kezzap dökebilirsin!..

Külli hissiyatımıza bir iman ile küfr ve bir yeniden küfr ile en büyük ihaneti eyledik kendimize: Öğrenmiştik ki cennet uzun zamandan beri yoktu. Estetik bir obje olarak, EN ÇİRKİN DÜNYAYI KENDİ ELLERİNLE KURDUN!. İstersen, tekrar hain olabilir veya yıkabilirsin kurduğunu. Bütün zamanların ve mekânların bir dili vardır; O büyük yıkımı anlatır sana.

Dikkat! Ortasında bulunduğun bu şehir, bukalemun gibi kostümler değiştirmektedir. Dikkat! Bu şehirde "tanıklık" yapıldığına dair yalanlar atılmaktadır. Dikkat? Bu şehrin antenleri, senfonik bir uyum içinde seni aldatmaktadır; ekranlar, zamanın katliyle yetinmez, rengarenk sahtekârlıkla da.. Matbaalar piramidi öven "şiir"leri basar. Ve hiçbir gazete, "haber gazetesi" değildir!

Bunlar birer işaret, bir tahrîkâttır. Bu şehir beni fazlasıyla tahrik etmekte. Bütün keskileri eritip, kazmalar ve balyozlar yap! Parke taşlarını kaldır, ikonları ser yere. Bütün ipsizler, başıbozuklar ve serseriler bir olup, bu şehrin bütün qaidelerini yıkmaya kalktığında; hep birlikteymiş gibi bütün oyunbozanlar, mızıkçılar kıyam borusunu çaldığında -ki bu boruyu çalması için, metafizik bir güce izin verilmez- benim şiirlerimi beyanname dağıtır gibi dağıtırım.

Bana iki şey lazım: Şiir ve kazma. Aslında şiir kazma demektir, kazma da şiir. Aslında her ikisi kazmaya yarar: Kazma qaidelerin, heykellerin, düstûrların dibini kazır, şiir ise yüreğimizin diplerinde gömülü bulunan ve bizi bu şehre karşı tahrîk eden ifadeyi kazıp bulmak içindir. Şiir keskiye karşıdır. Şiir (yani benimkisi) maddedeki ve imgedeki her puta karşıdır..

[redacted]

Şiir karanlıktan çıkar. Karanlık isyandaki renklerin anasıdır. Şiir kuytulardan çıkar. Kuytu itaatsizliğin diğer adıdır.

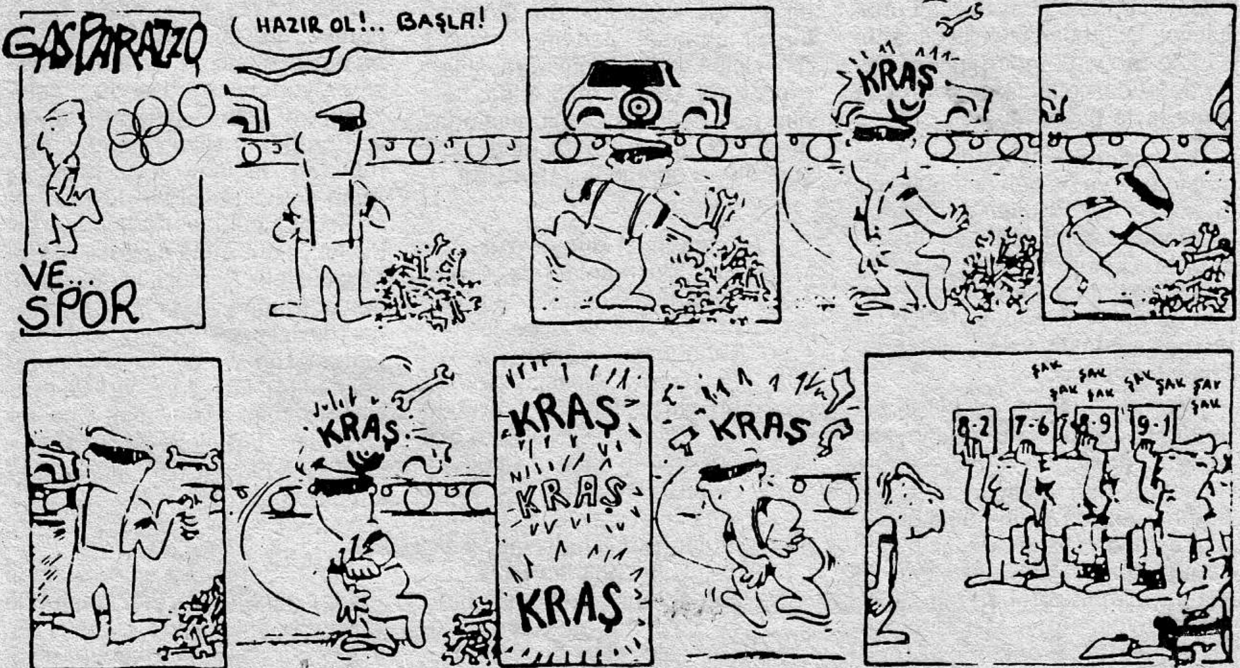
Beni başka neler tahrik edebilir: Rüyalarımı ve hayallerimi bölen, çelik ve plastik. Büyük hırsızlıklar, büyük cinayetler. Ve vahşi yağmurlar altına bırakılan tarihî vesaiq.

Beyler kendinize geliniz! "Dış mihrâk" öyle her istediği zaman, istediği bir yerin kendi içini karıştıramaz! Qaideyi, heykeli koruyan herkes suçludur, CIA kadar.

Toplumlar bana olan borçlarını vermelidir. Şiir bu hesabın bilançosudur. Başka bir bilanço da yoktur, "revâki" mezhebinin (Bunları qadim Yunan'daki mezheple karıştırmayınız, muasırdırlar) zannettiği gibi değildir.

Toplumun büyük sahtekârlıklar, rıyakârlıklar ve hırsızlıklar yaptığını ancak şiir deşifre edebilir, "teorik yoğunluğu olan" metinler değil. O türden metinler SAPIKTIR, yolumu saptırır. "Katilin kim olduğu" sualine cevap veremem sonra. ■

1928'den sonra Osmanlı Türkçe'sinde, icra edilen bazı mühim hatalar: Bir kere "tahrîk" ile "tahriq" arasında anlam bakımından çok önemli bir hata vardır: Birincisi **kışkırtır** ikincisiyse **yakar.** Q kaf (ق) harfine denktir, W da waw (و) harfine denktir.

DOĞRUDAN DEMOKRASİ, DOĞRUDAN ETKİNLİK

Osman KONUR

Demokrasi kavramı "Batı demokrasileri" ve "halk demokrasileri" ile ve onların içerdiği ya da içermediği bir kavram olarak algılanmaya başladığından beri kavramın tarihi ve kavramı oluşturan ögeler sisli havada gözden kaybolup gitti. Demokrasi, "halk idaresi" anlamına gelen bu kavram artık bir "devlet biçimi" olarak anlaşılıyor ve içeriği o kadar şişirilmiş ki, ne tarihsel kökeniyle ne de onu oluşturan anlayışla bir bağlantısı kalmamış. Bu nedenle onu biraz olsun anlamlandırabilmek için önüne ardına çeşitli destekleyici sözcükler getirilip kullanılıyor.

Aynı şey büyük ölçüde başka bir kavramın da başına gelmiş: Doğrudan etkinlik. Liberter hareketin en önemli savunularından biri olan doğrudan etkinlik bugün genellikle bir taktik ya da en olumlusu bir strateji olarak görülüyor ve böylece sadece bir yanı görülerek asıl önemli cephesi olan özelliği unutuluyor. Doğrudan etkinlik bir "mücadele tarzına" indirgeniyor. Oysa doğrudan etkinlik bundan çok daha fazla bir şeydir.

Doğrudan etkinlikle demokrasi arasında , ya da ben de önüne bir ek koyayım, doğrudan demokrasi arasında önemli tarihsel, düşünsel ve psikolojik bağlar vardır. Bu ilişkiyi çözümlemek için iki kavramın da gelişimine ve işleyişlerine bir göz atmakta yarar olduğunu düşünüyorum.

Doğrudan demekrasiye yönelik ilk düşüncelere ve doğrudan demokrasi ögelerine Sümer "şehir-devletleri"nde rastlıyoruz. Öyle ki bütün "yurttaş"ların katıldığı Sümer şehir meclislerinde, azınlığın, çoğunluğun oylama ile aldığı bir karara uymak zorunda olması bilinmeyen bir durum. Meclis toplantıları oylama yapmaktan çok, önerilen farklı anlayışların tartışılması için yapılıyor.(1)

Yine de Antik çağda doğrudan demokrasinin en olgun biçimi olarak Atina demokrasisini görüyoruz.

Antik çağın Atina"şehir devleti", doğrudan demokrasinin hakim olduğu yıllarda 45000 kadar yurttaş ve 80 000 kadar köle içeriyor(2). Atina "şehir devleti"nin bu kölelerin gücünü "kullanarak" yaşadığı, ayrıca çevredeki kolonilerden elde ettikleri ve ticaretten kazandıklarıyla ayakta durduğu açıktır. Fakat bu noktada sorunum bu değil. Yani yazının odak noktası Atina demokrasisinin "maddi temelleri" değil. Benzer maddi koşulların benzer sonuçlar doğuracağı cinsinden kot kafalı bir determinizme sahip değilim. Eğer böyle bir determinizme sahip olsaydım, Asur, Sümer, Yunan "şehir devletleri", onların sanatları, düşünceleri ve onun büyük zenginliği benim için anlaşılmaz bir şey olarak kalırdı. Bu, ütopyaları bir tahrihsel "ilerleme" mantığının içine sokmak için uğraşanların sorunu. Demokratik Atina, benim için halk idaresi konusunda düşündükleri ve davet ettiği düşüncelerle önemlidir bu yazıda.

"Şehrimizi dünyaya açıyoruz, düşmanlarımız bizim özgürlükçülüğümüzden yararlanabilecek bile olsalar, yabancılara öğrenmeyi ve araştırmayı yasaklamıyoruz, biz yurttaşlarımızın yurttaşlık ruhlarına bir sistem ve politikadan daha fazla güveniyoruz. Rakiplerimiz beşikten başlayarak insan tahammülünün ötesinde sancılı bir disiplinle eğitilirken, biz Atina'da hoşlandığımız gibi ve meşru bir tehlikeye karşı hazır olarak yaşıyoruz (3)"

Diyor Perikles bir cenaze töreninde. Bu konuşmada ileri sürülen düşünceler, Atina doğrudan demokrasisinin en temel dayanaklarından birine işaret ediyor. Bireysel kendi kendine yeterlilik duygusuna yani otarşiye.

Atina "polis"i düzenli yurttaş toplantıları (Ecclesia) sürekli değişime tabi tutulan Beşyüzler meclisi (Boule) tarafından idare ediliyordu. Fakat yurttaşların birbirlerini tanıyamayacağı kadar büyük şehirlere ürküntüyle bakan Atina zihniyeti rotasyon türü uygulamalarla tatmin olabilecek bir zihniyet değildi.

Bu nedenle Atinalılar bir "devlet" oluşumuna karşı önemli bir adım atmışlardı. Herhangi bir tanrıya değil kendine güvene dayanan bu sistem, hemen tamamen politik profesyonelliği, bürokrasiyi önlemek üzere tasarlanmıştı. Şüphesiz bir devlet salt "dışsal otorite" ve organize zorla tanımlanamaz, ama bunlar olmadan da bir devlet olmaz. Atina demokrasisinde yurttaşların dışında organize bir zor yoktu, şehrin güvenliği ve "ordu" su silahlı yurttaşlar tarafından sağlanıyordu. Kısacası Atina demokrasisi bir devlet biçimi değildi, çünkü ortada böyle bir devlet yoktu. Atina demokrasi zihniyeti üstelik Perikles'in çok önceden gördüğü gibi yıkılmak bahasına "devlet" ve "toplum" arasında herhangi bir ayrım geliştirmeye yönelmedi(4). Geniş emperyalist yayılıma rağmen yine aynı zihniyet bu yayılımı örgütleyecek bir bürokratik aygıt oluşturma düşüncesine karşı direndi.

Atina demokrasisinde işlerin idaresi yönetim yerine, amatörlük profesyonellik yerine, işlevsel ilişkiler kurumsal ilişkiler yerine, silah-

lı yurttaşlar zor tekeli yerine geçirilmişti.

Bugün demokrasi yerine(Allah kabul etsin) önerilen ve kavramın içini doldurduğu düşünülen ucubelerle Atina doğrudan demokrasisinin uzak yakın bir benzerliği yoktu. Demokrasiyi bir "devlet biçimi" olarak tanımlamak şüphesiz demokrasi kavramından hiç bir şey anlamamak demekti.

Öte yandan "liberterler doğrudan etkinliği başvurular" tarzında özetlenebilecek bir indirgeme, bugün bir çok kafada doğrudan etkinlik anlayışını, liberterlerin partileşmek, gerilla hareketi kurmak, seçimlere katılmak tarzından salt bir "mücadele tarzı" olarak kavradıkları düşüncesini doğuruyor.

Doğrudan etkinlik anlayışının teorik olmaktan çok örneksel olduğu, dikkati ve yoğunlaşmayı, amaçlar ve teorik genellemelerden çok olaylara çektiği doğrudur. Ama çok farklı türlerden doğrudan etkinlik anlayışlarını aynı tanım altında birleştiren, insanların yaşadıkları olaylara "aracısız-tefecisiz" müdahale etmeleridir.

Doğrudan etkinlik anlayışı, merkeziyetçi ya da " demokratik-merkeziyetci" bir araçla " yeni"nin yaratılamıyacağını, "devrim" yapmakla insanların alışkanlıklarının, ruhlarının, bir gün ya da bir ay ya da bir yıl içinde "devrimci" olmayacağını kavrayan liberter düşüncenin, yeni bir moral, yeni bir zihniyetin bugünden yaratılması için savunduğu bir ilkedir. "Herkes kendi kapısının önünü temizlisin" diyen zihniyet (bunu sadece der) neden bu "herkes" "kendi..." anlayışını geliştirmez ki ?

"Yeni"nin, "işlerin idaresi"nin doğrudan demokrasiyi içermesi isteniyorsa eğer, "yeni"yi oluşturmak isteyen bir tarzın doğrudan etkinlikten başka bir seçeneği var mı? Aksi halde 1918'de bir 'ahçıya bile devleti yönetmesini öğreteceğiz' derken, 1921'de 'Her işçi devleti yönetebilir mi? Pratik adamlar bilir ki bu bir masaldır' (5) diyen Lenin'in trajik durumuna düşülmez mi?

Atina demokrasisi şüphesiz bize ancak bazı fikirler verir, doğrutan etkinlik bir bireylik durumu ve bilinci geliştirir, ama doğrudan demokrasi için gereken bütün bunlardan daha fazladır. Konsey komünizmi ve Troçkizm türünden "demokratik" marksist hareketlerin kavrayamadığı noktalardan biri de budur. Sadece bazı şeyleriyle "yeni" bir toplum tasarımı onların bütün demokratik gayretlerini durmadan baltalamaktadır.

Paris Komünü'nü idari organla, politika üreten organı birbirinden ayırmamakla eleştiren Marks'ın bu görüşüne katılmasalar da (bazı konseyciler) "yeni" yaşamı köyden kasabaya, kasabadan fabrika konseyine, fabrika konseyinden şehir konseyine doğru örgütleyen bir tarz, içsel olarak hiyerarşik olmaya mahkumdur. Teknolojiden, cinsiyete kadar bütün yaşam örgütünün doğrudan katılımı baltaladığı bir tasarımda doğrudan demokrasi bir özenti olmaktan ileri gidebilir mi?

Kanımca doğrudan demokrasi, doğrudan etkinliğin "devrim sonrası" durumu olmalıdır. Doğrudan etkinlik, bireylerin kendi yönetimlerini kendi ellerine almalarının yaygınlaşmasının ve doğrudan demokrasiye dönüşmesinin okuludur.

Tabi "tarihin mantığı" bizi doğruca buralardan alıp, doğrudan demokrasiye" bırakıvermeyecek. Tarihin mantığını beklemek Godot'u beklemek gibi bir şey. Ama sorular sorabilir, "bireyler topluluk halinde yaşarken, kendilerini yönetebilirler mi?", "toplumsal baskı olmadan herkes birbirinin gözünü oymaz mı?" türünden sorular.

Tarihimiz, "Güneş ülkesinin" bir zamanlar güneşte olmadığını gösteriyor. Herhangi bir toplumsal baskı olmadan da insanların birbirinin gözünü oymadığına, aksine birarada, doğayla ve birbirleriyle ahenkli (çatışma ya da çelişme içermeyen anlamında değil) ve yaratıcı güçlerini dışa vurabildiklerinin birçok "eski" olmuş örneği var. Hiyerarşi, otorite, disiplin şüphesiz kanımızda yer etmiştir, ama onlara duyulan tepki daha mı az etkilemiştir psikolojik tarihimizi. Şüphesiz tarihin bizden alınanları taşıması, bize onları bir gün iade edeceğinin garantisi değil. Böyle bir garanti ancak kaybedilenlerin ama bütün tarihimizde kaybettiklerimizin -kaybetme sürecinde öğrendiklerimiz ve tekrar kazanma sürecinde öğreneceklerimizle- güncel olarak elde edilmesinde yatar.

■

DİPNOTLAR

(1) Henri Frankfort "The Birth of Civilization in the Near East" s.77-78
(2) Perry Anderson "Passages From Antiquity to Feudalism" s.22
(3) Thukydides "The Peloponnesian war" s.121-122
(4) Perry Anderson a.g.e. s.43
(5) V.İ.Lenin "Toplu Eserler"

DOĞU-BATI OLGUSU

Selami ALAGÖZ

(El Keyfiyet, Eş Şark Ve'l Garb)

Dünyayı 4 dilime ayıracak olursak, Doğu dediğimiz alem, sağ-alt dilim, Batı dediğimiz alem de sol-üst dilimdir. Asya ve Ortadoğu (Arabistan Yarımadası ve Hindistan Yarımadası ile beraber) Doğu'yu; Avrupa, İngiliz Adası ve Kuzey Amerika Kıtası (ABD) Batı'yı oluşturur. Japonya Asya'ya (Doğu'ya) dahildir, bir taraftan da Amerika'ya bakar ve "son derece kendine has" bir ülkedir. Ne Doğu ile ne Batı ile ele alınması mümkün değildir. Onu kendi başına ele almak gerekir.

Batı'ya günışığı (dünyanın dönme istikameti yüzünden) Doğu'dan gider. Yani Ex Orient Luxus. Tabii Batı'ya ipek de, baharat da Doğu'dan gider. Her Doğu seferi Batı için öyle bereketlidir ki, Batılı'nın sevinci bir atasözüne konu olmuştur. (Mal bulmuş, mağribi gibi sevinmek).

Gel zaman git zaman, Doğu Batı'ya mal ihraç eder ve ondan hüner satın alır. Hüner Batı'ya Doğu karşısında çok eskiden aklıma gelmiş olması hayli olanaksız bir avantajlı durum kazandırmıştır.. Doğu'nun mal hammaddesi ve Batı'nın mamul maddeleri vardır..

Hikmet'in yurdu Peygamberlerin vatanı olan Doğu neticede Batı'dan kültür (anlayış, yorumlanış) ithal etmeye başlamıştır. Örneğin, Beyrut Amerikan Üniversitesi'ndeki bir öğrenci için de, Nijerya'daki bir münevver için de tarihi yorumlayan, san'atı kavrayan, geleceği anlatan kelimeler aynıdır... Yani artık aynıdır.

KÜLTÜREL ALIŞVERİŞLER

Batı, Doğu felsefelerinde "lüzum"dan, "hacet"ten, "ihtiyaç"tan bahis bulamayınca, ona hiçbir zaman tam rağbet etmemiş, onun ancak yerel şartlarla açıklanabilecek kısımlarını konu (ve tefsir) edinmiştir. Öyle ya, çevreden kopuk bir dil, yahut kültür nereden geliyor ki!.. Batı "gerçeğini" tam kavrayamadığı şeyleri "Batıl addederek gözardı etmektedir. Bu onun değişmez tavrıdır. Birşey "dişe dokunur, ele gelir, cana değer" olmalıdır. Can Batı'da çok kıymetli bir varlıktır; Doğu'da ise can'ın bir değer teşkil ettiğine rastlayamıyoruz. Doğu'da insanlar ölmek için, en fazlası da "şerefli" bir ölüm için doğmaktadırlar. Hele hele nesne (eşya) kültürü, Doğu'da hiç gelişmemiştir. Doğu'da insan üzerindeki tasarruf, (posesif tipte şahsiyetler) eşya üzerindeki tasarruftan ziyadedir. Doğu'da mülkiyet vs. hukuku gelişir mi?..

Hürriyet nosyonlarına bakalım. Doğu'da insan öldükçe hürdür. Batı'da insan yaşadıkça hürdür. Doğu'da ne yaşamak ne de yaşatmak bir değer değildir. Hele hele yaşamını maddi erbaba istinad ettirmek zül'dür, gereksizliktir. O yalnız tanrısına esirdir, yalnız tanrısına kuldur. Ama öldüren, yahut öldürten şeyleri de sever. "Taş üstünde taş, gövde üstünde baş kalmadı" derken, gözleri dolar...

TELEVİZYON BULMUŞ DOĞULU

Doğu "haz verici" bir tarzda Batılılaşırken, Batı da artık hayattan biraz haz almak istiyor olmalı ki, Doğululaşmaya merak sarmıştır. Hiçbir "baetnik" bir Hint "fakiri" kadar "beatnik" olamaz ama hâlâ çalışıyorlar! Urular, gurular Almanya'da ve ABD'de fink atıyorlar.

Doğu ile Batı'nın alâkasının ne yazık ki, "felsefi bir sentez" ile yahut "bir insan sentezi ile" sonuçlanacağa benzemiyor. Daha çok "narsistik bir alaka" bu, "cana değer, dişe dokunur, ele gelir" bir şey yok. Silahlar hariç! ■

BİLGİ SORUNSALI

Selami ALAGÖZ

Epistemoloji insanın Doğa'yı (her bir şeyi) kabulleniş biçimidir. Onu refine ediş biçimidir. Epistemoloji bir elektir. İnsan onunla feyzini arttırdığını kabul eder.

İnsanın bilgi sahibi oluş sürecine Epistomoloji diyoruz. Bir huni düşünün: üstten döküyorsunuz, alttan alıyorsunuz; saf mı saf bir madde. Bu madde kelamdır. Nedir kelam? Seninle de benimle de gayr-ı kabil-i izah olan şeyleri "izahı mümkün" kılan şey... Kelam rüzgarla yahut güneşle açıklanamayacak şeyleri açıklanabilir kılan saf maddedir (essence). Açıkça kelâm (Güç olarak) bütün Tabiatın üstündedir. Epistomolojinin kelâmsal tabiatı hemen karşımıza çıkmış oldu. Ama lafla peynir gemisi yürümez. Kelâm ile güç arasında insan vardır, kelâmın sahibi vardır, kelâmı uzuvlarına yönlendirici kılan vasat vardır. El işleyecek ki, ağız öğünsün. Teori-Pratik (Nazarriyye-Ameliyye) sorununun başlangıcı budur.

Tatbike koyulduğunda vereceği meyvayı merak ettiğimiz, dolayısıyla, tatbik sahasına koymadığımız, sözlü formülasyonların neticede bizi boş yere meşgul etmek gibi bir özellikleri olmuş olacaktır. Durağanlığı yaratan bazı formülasyonlar olabilir ki, bunlar tabiatın ilham ettiği şeyler olmaktan (ilke olarak) uzaktırlar. Bu bilinmelidir. İnsan tabiatın öğrencisi olduğuna göre, riayet de edilmelidir.

NİHAİ HAL

Acaba insanın değil, bizzat Bilgi'nin dünya için öngördüğü nihai bir hal var mıdır? O halde arzular, nefs, tasavvur ne durumda bulunmaktadır? Dünya için kaçınılmaz bir son söz konusu mudur, yoksa her son sadece bir başlangıç mıdır?

Bilgi namına konuştuğunu söyleyen kişiler olmuştur ve vardır.

Bunlar hem izah ederler, hem de kehanette bulunurlar. Peygamberler bazı ekonomistler ve bazı sosyologlar bugün zihinlerde birbirleri ile çatışır durumdadırlar.
İnsan kadar boyutlu bir son düşünülmediği sürece, basit bir ikilem ile "son" fikrine yaklaşıldığı takdirde, yaklaşım yetersiz kalmakta ve tatminden uzak olmaktadır. Le coeur a ses raisons, que la raison n'a jamais connus. Bu Fransızca deyim şunu dile getiriyor: Gönlün fetvalarını akıl nereden bilsin, nasıl kavrasın?..
Doğrusu Epistomoloji gönlün seslenişlerini de açıklayabilmeli, "sen kınalı kuzusun, ben garip bir çobanım" diyen kişiyi de aileye katmalıdır, yoksa mefistomoloji olur.
Ahlâkın, estetiğin hiçbir önerisine epistomoloji ile varamayacağımız açıktır. Belki hukuku, tıbbı ve mühendisliği epistomoloji ile bulabiliriz ama 'tek boyutlu insan'a varırız, bir 'reductio ad absurdum'a (*) varırız. Bu sondan kaçınalım. ■

(*) Aptalca bir genelleme

GEÇİŞ

Nedelko SUAT

Son zamanlarda gözlerini iyice açıp bakmaya başlamıştı. Önünde zamansız oturduğu kapı, bunun bir kapı olduğunu bilmiyordu- küçük hareketlerle ona sanki bir şeyler anlatmaya çalışıyordu. Yüz yıllar boyunca oturup, yokluğu tanımaya çalışmıştı. Bir masa lambası gibi kımıltısız oturmuş ve beklemişti. Geçen zaman ona oraya ne zaman geldiğini hatırlatmayacak kadar uzundu.

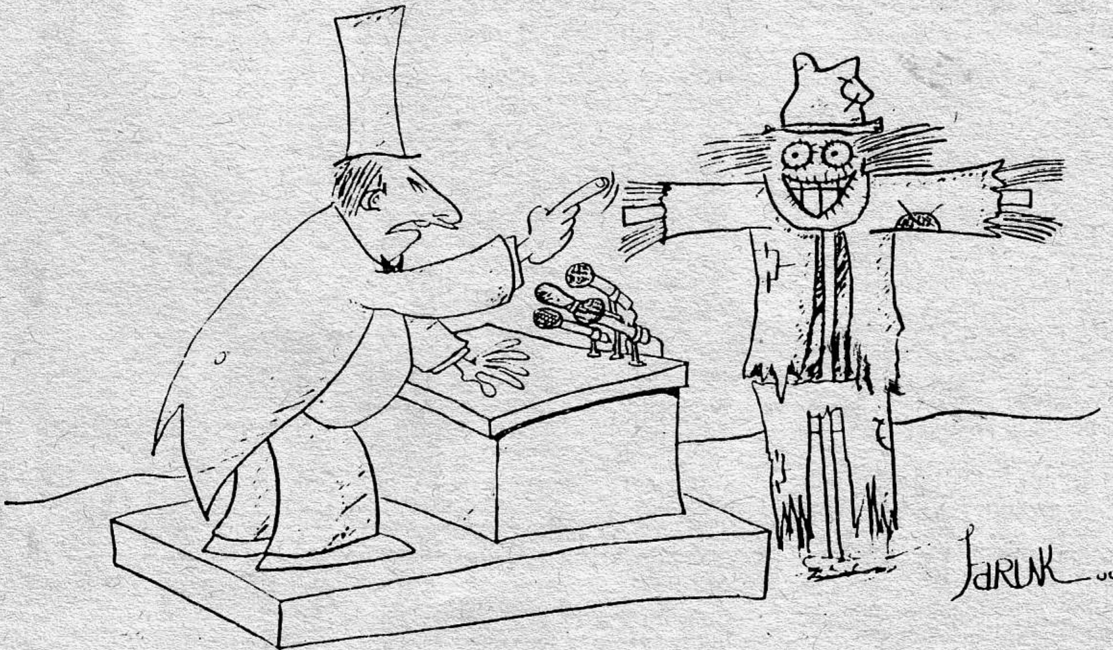
İki uzun kaya parçası üzerine, enlemesine yatırılmış başka bir cins kaya parçasından oluşmuş olan bu kapının üzerinde, zamanın sildiği belli belirsiz yazılar vardı. Oturup kapının arkasında uzanan koca çöle bakıp durmuştu. Kimse ona beklemesini ya da çekip gitmesini söylememişti. Her zaman bilirdi. Kalması gerekliydi. Ancak bu hiç de önemli değildi. Oturup uzun uzun yıldızları gözlemişti. Zaman içinde yer değiştiren, yok olan ve yeni doğan binlerce küçük yıldız. Kimi zaman ellerini uzatıp gökyüzüne onlara dokunmaya çalışırdı. Dokunurdu ve severdi onları. Ona kimse mutlu olup olmadığını sormazdı ve bu yüzden mutlu olup olmadığını düşünme gereğini hiç hissetmemişti. Konuşmak, yazı yazmak ve herhangi bir "insanca" faaliyette bulunmak, onun için mümkün değildi çünkü o tek başına vardı ve tek görevi beklemekti.

Bir gün -bu gerekliydi- kapının tek bir anı ona diğer anlardan çok farklı gözüktü. Yüzyıllar süren sessizlik bozulmuş ve kapının içinden bir şey onu kendine doğru çekmeye başlamıştı. İlk günler bu duyguya karşı koydu. Kapının ardına uzun zamanlarea baktı. Çöl aynı çöldü ama sanki içinde bir şey kıpır kıpır kaynıyordu. Kendini çağırıyordu.

Bir gün yerinden kalktı ve kapıdan geçti. ■

MERSİNDE KARİKATÜR SERGİSİ

NUSRET DEMİR, SERDAR KUTCA, FARUK KARAÇAY 3 Şubat'ta MERSİN DEVLET GÜZEL SANATLAR GALERİSİNDE KARİKATÜR SERGİ Açıyorlar. Sergi 21 Şubat'a kadar açık kalacak.

NETAŞ İşçileri:

BİZ BU YOĞURDU YEMEYİZ!

[redacted]

Bu yazı, Otomobil-İş Sendikası'nın Ümraniye'deki bürosunu, 24 saat aralıksız doldurup, grevlerine sahip çıkan çok sayıdaki NETAŞ işçisiyle, grevin 53. günü yaptığımız sohbetin bir kesitidir. Sohbete çok kişi katıldığından, konuşanların ismini vermek mümkün değil.

[redacted]

Bir sendika yetkilisi: Bugüne kadar gelen arkadaşlar hep bizimle görüştü. Sanırım sizin sorularınızı işçi arkadaşlar yanıtlayabilir.

[redacted]

—Gerçi sendika, grevin hedeflerini basına açıkladı, ama neden grev yaptığınızı bir de siz anlatır mısınız?

—İlk talebimiz ücretlerin arttırılması, % 50'nin altındaki ücret artışını kabul etmeyeceğiz.

—Greve gitmemize neden olan şeylerden biri de montaj bölümündeki çalışma şartlarıdır. Kısa süre önce inşası tamamlanan ve apar topar cam çerçeve ve marley döşenen, ne havalandırma ne de ısıtmanın olmadığı binalara bizi, montaj yapalım diye sürüyorlar. Çıplak binalarda soğukla cebelleşiyoruz. 12 Eylül'den sonra iş koşulları daha da kötüleşti.

—NETAŞ'ın günlük kârı 400 milyon lira civarında... On bin aboneli bir santral, 3 milyar lira. Senelik 350-400 bin hat sayısı üretiyoruz. Bu sayının 500 bine çıkarılmasını planlıyorlar. İki aylık grevin NETAŞ'a verdiği zarar 17 milyar lira, oysa taleplerimizi kabul etseler, bu, iki yıllık süre için NETAŞ'a 6 milyar liraya malolur.

—Ama işveren istediğimiz ücreti vermemekte direniyor, zira mesele hükümetin ücretleri standartlaştırma politikasına bağlı.

—Üstelik NETAŞ'ın pazarlama, reklam, finans sorunu yok.

—1984'e kadar NETAŞ tekeldi, piyasaya giren firmalar bu durumu değiştirmedi. Hükümet 1988'e kadar herkesin telefon ihtiyacını karşılayacağını söylüyorsa, bunu NETAŞ'ın projesine dayanarak söylüyor.

—Günde kaç saat çalışıyorsunuz?

—Haftada 45 saat saat çalışıyoruz. Gündüzleri 5 gün 9'ar saat, vardiya ise 6 gün 7,5'ar saat.

—Peki aranızda, çalışma saatlerinin azaltılması konusunda talep getiren olmadı mı?

—1980 öncesinde böyle bir talep vardı, çalışma saatlerini aşamalı olarak önce 42,5, daha sonra 40 saate indirmek istiyorduk. Ancak bugün bunu, ilk talebimiz olarak ortaya koymuyorsak, bunun nedeni, önce elimizden alınan hakları geri almak istememizden.

—Sendikal hakların genişlemesini, çalışma saatlerinin iyileştirilmesini ve yaşanacak kadar para talep ediyoruz; iş saatinin düşmesini genel olarak talep ediyoruz ama, sırası var. Bu talepler güç dengesine bağlı.

—Haftada 45 saat çalışınca, yaşamak için nasıl vakit buluyorsunuz?

—Çalışma saatleri dışında bize kalan 5 saat çok önemli.

—Hatta bu sürenin uzaması için - çünkü büyük bölümü yolda geçiyor- 1980 öncesi yaptığımız son toplu sözleşmede, fabrikanın her semte servis koyması için mücadele etmiştik. Bunu bileğimizin hakkıyla söke söke aldık. Kimse al sana servis demez.

—İşveren servis işini beceremeyince, biz parasını aldık, kendimiz işletiyoruz.

—Netaş'ta üretim nasıl yapılıyor?

—Netaş iki bölümden oluşuyor: Fabrika ve montaj. Fabrika bölümü, telefon, şef sekreter, ufak sekreter ve santral malzemesi üretiyor. Montaj bölümü de bun-

Ufuk GÜR
Can BURAK

ları biraraya getirip, santraller kuruyor.

—Üretim eski ve yeni dediğimiz iki biçimde gerçekleşiyor. Eski sistem, yani krosbar santral, yoğun emek gerektiriyor ve çeşitli ünitelerden oluşuyor. Yeni sistem, yani sayısal santralde üretim, bant usulü gerçekleştiriliyor. Bunda tezgaha oturuyorsun, kimi vida takıyor, kimi kart basıyor. Sürekli aynı şeyi yapıyorsun, son derece monoton.

—Krosbar'ın montajı daha fazla beceri, yetenek ve güç istiyor. Sayısal'da bunlara hemen hiç gerek yok, önünde binlece birbirinin benzeri, renkleri, değerleri tamamen aynı direnç duruyor, sürekli bunları monte ediyorsun. Oysa Krosbar'da gene tel lehimliyoruz ama değişik şekillerde, en azından.

—Sayısal'daki bantın monotonluğu içinde giderek makinenin parçaları haline geldik. Tezgahtan tuvalete gitmek için bile şeften izin almak zorunda kalıyoruz, yerine adam bulsun ki, sen de tuvalete gidebilesin.

—Bant sistemine karşı bir talebiniz yok mu?

—1980 öncesinde, bant sistemine karşı çıkılıyordu.

—Yeni sistem işveren tarafından cazip gösteriliyor. Krosbar bölümü pislik içinde, sayısal bölüm pırıl pırıl.

—Ayrıca sayısal sistemde çalışmak, mesleki gelişimin bir göstergesi olarak gösteriliyor bize. İşveren diyor ki, "Bak iyi çalış, gelecek sayısal sistemde; belki sen de bantta bir yer kapabilirsin, o zaman işin garanti altına alınmış olur." İşveren bunu, işçiler arasında rekabeti kızıştıracak bir koz olarak kullanıyor.

—Netaş'ta üniversiteli işçi sayısı giderek artıyor, bu da rekabeti hızlandırıcı bir rol oynuyor.

—Aranızda fabrika işçiliği yapmadan önce başka bir mesleği olanlar var mı?

—Ben terzilik yapıyordum. Terziyim.

—Ben maliyede memur olarak çalışıyordum.

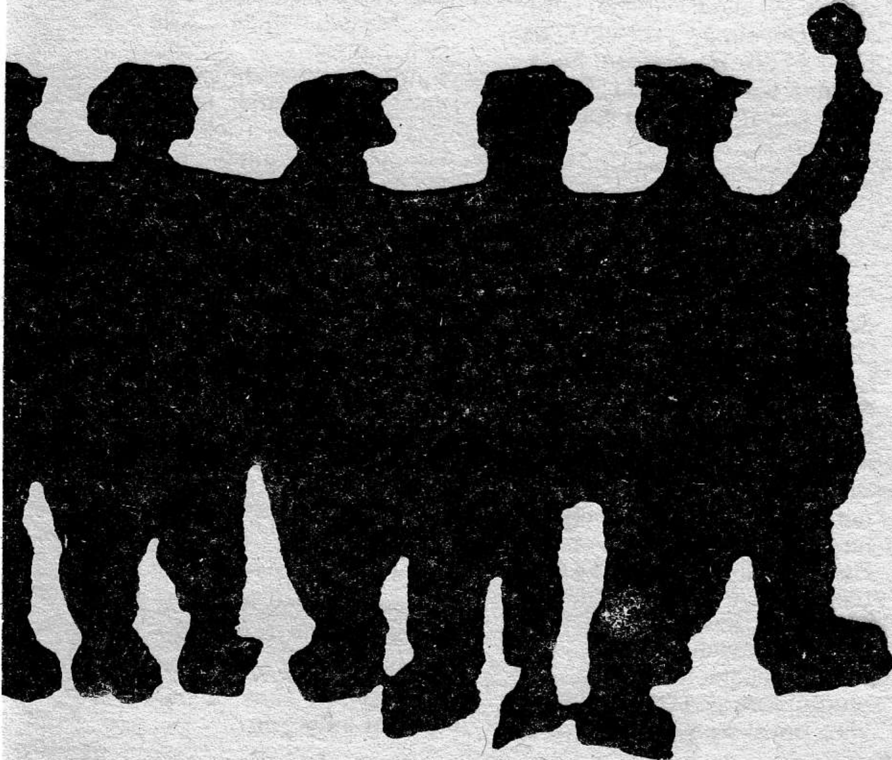
—Ben de askeri tersanede çalışıyordum.

—Eski işlerinizle, fabrika işçiliğini karşılaştırabilir misiniz, hangisi daha zevkliydi?

—Terzilik kendi işimdi, çalışma olayına daha rahat bakıyordum. Birisiyle konuşuyorsam, kimse bana "hadi tezgah başına!" demezdi. Terziyken, bir hafta sonrasına sipariş alırdım. Aslında burdaki tempoyla üç günde bitirebileceğim işi, bir haftada rahat rahat yapardım. Ama orada piyasaya ayak uydurmak zordu. Malını alıyorsun, yapıp edip, iş pazarlamaya gelince tıkanıyordu.

—Tersane ile buranın en büyük farkı, burada randıman diye bir olay var.

—Şimdi bakın, bu randıman çok önemli. İnsan sabahları dinlenmiş olarak geldiğinden daha fazla randıman veriyor. İşveren randımanımızı bu saatlerde tespit edip hep bunu sağlamaya zor-

luyor. Oysa öğleden sonra insan yoruluyor, dikkat dağılıyor ve sabahki randıman, doğal olarak düşmeye başlıyor.

—Randıman düşünce de gelsin ihtarlar, ikazlar, vs. vs.

—53 gündür grevdesiniz, karşılaştırmak için fırsatınız oldu; çalışmak zevkli mi?

—1980 öncesinde, nisbeten daha zevkliydi. Ama işin içine baskı yöntemleri girince....

—Çalışmayı seviyoruz, yani yaptıklarımızı. Bir devlet adamı ya da başbakan gidip, bilmemnerdeki bir santralı alkışlar içinde açıyor. TV'den falan seyrederken yakınlarımıza, eşe dosta gösteriyoruz "Bak, bunu biz ürettik" diye. Bizim ürettiğimiz santrallerle dünyanın öbür ucuyla haberleşilebiliyor. Yani yaptığını görmek zevkli bir iş.

—Hani meçhul asker anıtları vardır, bizim için her santral meçhul işçi anıtıdır.

—Çalışma koşulları iyi olmalı falan diyoruz, da iş bununla bitmiyor. 90 bin lira alıp, 60 bin lira ev kirası verirsen, hangi işi yaparsan yap zevksizdir. Ben telefonu bir burada, bir de jetonla konuştuğum kulübede görüyorum.

'Netaş örnek grev yapar'

—Grevde olmak nasıl bir duygu?

—Grevin en güzel yanı, montaj ile fabrika arasında bir kaynaşma sağlamış olması. Önceden, bu iki bölümden birbirini tanıyan pek az kişi vardı. Ama şimdi montaj işçisi, fabrika işçisi yok, NETAŞ işçisi var. Burada dayanışmayı yaşıyoruz. Eve gidiyorum, "ulan" diyorum, "acaba arkadaşlar şimdi ne yapıyorlardır?" diye kafama takılıyor, pat kalkıp geliyorum.

—Dayanışma NETAŞ'ın ruhunda var. Greve çıkıldığı gün saat 11.00'de sadece fabrikada değil, Türkiye'de montaj yapılan bütün santrallerde NETAŞ montaj işçileri işi bıraktı.

—Kanunlara bakarsan "nasıl greve çıkılır" diye bir şey bulamazsın. Aksine "greve nasıl çıkılmaz"ı anlatıyorlar. Greve çıkmak da bir ihtisas gerektiriyor.

—Greve çıkmak için yapılması gereken formaliteler, adeta bulmaca köşelerindeki labirentler gibi.

—Bu yasalar dahilinde bile mücadele etmeyi öğrendik. NETAŞ'ın tarihindeki ilk grev bu. "NETAŞ grev yapar" dedik, hem de örnek bir grev yapar. Dayanışma NETAŞ'ın geleneği. 12 Eylül sonrası bir arkadaşımız dört yıl içerde yattı, değil ailesine, ya da kendisine yardım etmek, yattığı koğuş bile ihya oldu. Külfet değil bu, dayanışma.

—Greve ilk çıktığımızda herhalde yakın olduğu için ilk kutlamaya gelenler Ümraniye Lisesi öğrencileri oldu. İşveren bütün işçilere pasta yollamış, hiçbir arkadaşımız yemedi.

—Birkaç aç gözlü şef dışında.

—Biz de ziyan olmasın diye Ümraniye Lisesi'ne götürdük, ama onların da hiçbiri yememiş, sonunda bari bir işe yarasın diye evlerine götürmüşler.

—Şu anda size ikram ettiğimiz sigaraları da Paşabahçe Tekel işçileri, grevi desteklemek için gönderdiler.

—Diyelim ki, işveren istediğiniz her ücreti kabul etmeye hazır olduğunu söyledi, yaptığınız işe ne kadar ücret biçerdiniz?

—İşte biz % 50 zam istedik, bu şartlar altında mümkün olan bu.

—1976'dan bu yana gerçek ücretlerimizde büyük düşüş var. O zaman, bir günlük harcırahımızla, yani yaklaşık olarak, uçağa binebiliyorduk. Uçak bileti 300 TL. idi, harcırah ise 250 TL. Şimdi aynı yol için 6 harcırah gerekiyor. Çünkü, aynı yol için uçak bileti 40 bin TL. olurken, harcırahımız 6500 TL. oldu. Bir rakam istiyorsanız, bu hesapla 180 bin TL. olmalı.

—Galiba sorunun cevabı bu değil.

—Ama bu hayal kurmak olur.

—Tamam, hayal kuralım.

—"Hadi gelin, futbol oynayalım" der gibi hayal kuracaksak kuralım, ama hayallerimizde bile fazla bir isteğimiz yok. Bir villada oturmak istemem, ama efendi gibi bir evim olmalı.

—Niye? Ben yazlık bir ev isterim.

—Bir araba, her yıl 15-20 gün deniz kenarında bir tatil yeter bana.

—Her ay, ayın sonunu nasıl getireceğim diye hesap yapmaktan kurtulmak istiyorum. İhtiyaçlarımı karşılayayım yeter.

—Biz de geçenlerde 12 arkadaş oturup, aynı şeyi konuşmuştuk, yani hayal kurmuştuk. En az 400 bin TL. olması gerektiğine karar vermiştik. Ama insan gene de "en az" diyor.

—Evet 400 bin, eşin ve çocuğunla arada bir eğlence, ayda bir dışarda yemek, tiyatro, ama iyi bir sinema da olabilir ve yeterli beslenme için.

—Lüksü değil, ihtiyaçlarımızı istiyoruz. Çukulatadan önce et.

—Sendika içindeki temsilcilik olayından bahseder misiniz?

—İşyerinde bir işçinin talebi olduğunda, bu talep ilk kademede çözülmezse, hiyerarşi içinde en üst basamağa kadar iletiliyor ve işverene yansıtılmış oluyor.

—Karşınızdaki güç, örgütlü, tek başına hiçbir şey yapamazsın.

'Burada hepimiz temsilciyiz'

—Tek başına olarak değil. Grev esnasında yaşanan ve burada da tanık olduğumuz dayanışma ruhuyla, temsilcilik mekanizması olmadan da taleplerinizi doğrudan savunmanız mümkün olmaz mı?

—Grevle birlikte zaten temsilci falan kalmadı. Burada hepimiz temsilciyiz.

—Ama temsilcilik gene de gerekli, genel müdür benle konuşmaz ki... Ama belki de....

—Burada her işi beraber yapıyoruz. Mesela herkes sırayla çaycılık yapıyor.

—Bu grev esnasında işveren yasalara aykırı olarak, fabrikadan mal çıkarıyordu. Topluca Bölge Çalışma Müdürlüğü'ne gittik. Dediler ki, müdür kimseyle görüşmez. 50 kişi müdürün odasına dolduk ve pek çalışmayan "Bölge Çalışma" çalışmak zorunda kalıp, bu uygulamayı durdurdu.

—Çalışma esnasında da hakkımızı doğrudan savunduğumuz, tepkimizi dile doğrudan getirdiğimiz oldu: Bir gün yemekte yoğurtlar ekşi çıktı. Biz de hemen tuttuk, hani öyle planlı falan değil, elimizdeki yoğurtları yere dökerek, "Biz bu yoğurdu yemeyiz" yazmıştık.

Biz oradan ayrıldığımızda, NETAŞ grevi, tüm coşkusuyla devam ediyordu. ■

SENDİKALAR ÜZERİNE -3-

Melih TEZGÖR

"Kara"nın 1. ve 2. sayılarında yayınlanan ve aynı başlığı "1", "2" gibi ibarelerle taşıyan yazımın 'sonunu getirmek' 'kara'nın beşinci sayısına rast gelebildi. İki sayı atlayarak yazımı ve sayılarının binlerce olmadığını elbette ki düşündüğüm okurlarımı soğutmak istemezdim. Ama hayat bu işte. Teknik arıza, saha kaygan ve çamurluydu, hakemler taraf tutuyordu demeyeceğim.

[redacted]

"Sendikalar Üzerine -2-" de kısaca C.N.T (Confederacion Nacional del Trabajo-Ulusal Emek Konfederasyonu) anlatılmıştı. C.N.T Anlatırlarken Devrimci Sendikalizmin bu en gelişmiş örneğinden öğrenebileceğimiz bazı şeyler olduğu düşünülmüştü. Bunlar devrimci sendikalizmin, hangi noktaya kadar gelişebileceği, devrimci gerilimi bırakmaksızın, geniş insan topluluklarının biraraya gelişlerinin yaratabileceği özgün biçimler ve benzerleriydi.

O yazımda, "C.N.T. mücadelesini sürdürürken, hiçbir zaman ana tema olarak ücret zammı taleplerine, iş koşullarının iyileştirilmesi taleplerine dayanmadı.", "C.N.T. ne ekonomik ne de politik temelli bir örgüttü.", "... meteliksizlerin birliği olarak, kurulacak her sendikanın C.N.T.'den öğreneceği çok şey vardır." derken bütün bu yazdıklarım C.N.T.'nin "olumlu" özelliklerini vurgularken, "olumsuz" özelliklerine göz yummak ya da başka bir deyişle olumsuzluklarından öğrenilecek şeyler olmadığı anlamına gelmiyor. Kanımca bir liberterin C.N.T.'den olumsuzlukları anlamında öğreneceği şeyler en az olumluluklarından öğrenecekleri kadardır. Bu nedenle C.N.T. konusunda biraz da madalyonun öteki yüzünü tartıştıktan sonra yazımı "sendika" kavramıyla ilgili düşüncelerimle bağlamak istiyorum.

"Bir kere iktidara geldiğinde, kendini iktidardan kurtaramayacaksın"

Evet, C.N.T. ana tema olarak, ücret zamlarını ya da koşulların iyileştirilmesi taleplerini yükseltmedi. Onun ana teması, topraksız köylülerin toprak elde etmesi, fabrikalarda ise işçi öz yönetimi idi. Ama ne 'asgari' ne de 'azami' taleplerinde derin bir "aşkınlık" yaratabilmiş değildi. Bir çok C.N.T. "önderi" için ekmek istemi, biricik temel tema iken, birçok diğerleri için de ancak bir çözüm arama yolu olabilecek öz yönetim ve varolan araçcı yapıların, üretici yapıların meteliksizlerin yönetiminde olması, çözüm arama yolu değil çözümün ta kendisiydi.

Evet, C.N.T. ne ekonomik, ne de politik temelli bir örgüttü. Sözgelimi her ne kadar ekonomik talepleri de yansıtsa, kilise ve ruhbanlara karşı girişilen geniş çaplı hareketler ve yine köleleştirilmiş işçilerin alınteri olduğu için Brezilya'dan gelen kahveye, C.N.T.'lilerin uyguladığı boykot, kahve içmeme eylemi, moral özellikleri olan tavırlardır. Fakat yine de bir çok C.N.T. "önderi" için, C.N.T. ekonomik temelli bir örgüt, tam da bu anlamda bir "sendika" idi.

Fakat bütün bu çelişkiler, iç savaş gibi son derece hata kabul etmez bir ortamda, liberterlerin en temel ilkelerinden birini (hiçbir iktidara ortak olmamak) bile unutturabiliyordu C.N.T.'nin bir kısım önderlerine ve sonuçlar İspanya iç savaşına baktığımızda gördüğümüz vahim yanılgılara dönüşüyordu. Savaştan sonra "devrimci-sendikalist", "liberter" ayrımı söz konusu edildiğinde, kendisinin bir liberter olduğunu açıklayan C.N.T. önderi Federica Montsey, iç savaş ortamında bunu unutabiliyor, bakanlık kabul ediyor ve yaşlı bir liberter olan babası tarafından uyarılıyordu:

> "Bunun ne demek olduğunu biliyorsun, bu bütün liberter mirasın ve C.N.T.'nin yok edilmesidir. Bir kere iktidara geldiğinde, kendini iktidardan kurtaramayacaksın." (1)

Bütün bu kaymalar ve "unutkanlıklar" senelerdir sürdürülen ve sürdürülmeyen farklı tartışmaların sonuçlarıydı. Tartışmanın ana başlığı, kanımca bugün devrimci-sendikalizm ve liberter hareket arasındaki farklılıklar olarak formüle edilebilir.

Liberter hareketlerin, genel kabul görmüş bir tavır olarak meteliksizlerin her türünün ve bu arada işçilerin, kendi eylemleri olarak gelişen her türden etkinliği, reformist, salt ekonomik görseler dahi desteklemeyi benimsedikleri ortadadır. Fakat bu desteği verirken, kendi kimliklerini, yani kendi moralleri ve özgün istemlerini yitirmemeleri gerektiği de aynı şekilde ortadadır. Fakat İspanya'da bu tam da böyle olmamıştır.

İspanyol liberter hareketi (iç savaş öncesi ve süresince) 19. yüzyıl liberter hareket ve düşüncelerinin taşıyıcısı, 20. yüzyıl liberter düşüncesinin habercisidir. Bu nedenle son derece farklı değerlendirmeler ve sonuçlar taşımıştır.

Yazımın girişinin ve bundan sonraki bölümlerinin yanlış anlaşılmaması için, "ekonomik temelli" kavramının açıklanmasını yararlı görüyorum. Burada kullandığım kavram, marksistlerin özellikle bazı tartışmalarında kullandıkları "ekonomizm" ya da "ekonomik örgüt" kavramına denk düşmez. Belirli düzlemlerde -zam talebi, çalışma saatlerinin azaltılması vb.- örtüşse de benim vurgulamak istediğim "ekonomik temel" kavramının içeriği değişik. Bu; keza "ekonomizm yani marksist terimler kullanırsak "son tahlilde maddi hayatın üretim ve yeniden üretiminin belirleyiciliği" yerine "aktüel ekonomik yapının belirleyiciliği" ya da çeşitleri türünden üretilebilecek; (varolan içinde belirlenmiş) bir kavram değil anlatmak istediğim.

19. yüzyılın otoriter sosyalistleri ve liberterleri, "ekonomik temelli" ve bilimci nitelikleriyle bazı konularda birbirlerini andırırlar. Bakunin her ne kadar üniversiteler ve eğitim kurumları üzerinde yaptığı açıklamalar ve bazen bilime yaptığı cesur saldırılarla ortaya çıksa da, o da temelde kendini bu bakışın etkisinden kurtaramamıştır. Marks, Engels, Proudhon, Bakunin, Kropotkin; ilk ikisi gelecek için; son üçü de geçmiş için, otoriteyi "tarihsel zorunluluk", "önlenemez kötülük" olarak görmüşler, belki de en çok morale önem veren liberterlerden biri olan Enrico Malatesta tarafından bu nedenle eleştirilmişlerdir. Malatesta, Kropotkin ve Bakunin'in emek temelli bakışlarını, bilim ve teknolojiye bakışlarını, ilerleme mitlerini eleştirmiştir. Kısacası verili gerçekliğin, onlar tarafından temel alındığı noktalara yöneltmiştir eleştirilerini. "Ekonomik temelli" bakış da tam bu noktada ortaya çıkar. İnsanı "homo economicus" olarak görmek, "ekonomik temelli" bir bakışın kaynağıdır. 19. yüzyıl liberterlerinin bir kısmı ise çıkış noktası olarak, veri insanı almışlardır. Liberter hareket kanımca, tarihsel bir hareket değildir. Onun konusu, tarihsel insan değil, evrensel insandır. Bakunin ve Kropotkin, birincisi köylülük üzerine ve Pugaçev (2), Stenka Razin (3) türü "haydutlar" üzerine görüşleriyle, ikincisi ahlakın temeline doğayı koymasıyla şüphesiz kavrayışlarında"homo economicus"un çok ötesine geçmişlerdir. Ama belirli noktalarda yerleşik kavramlara duydukları gereksiz saygı, sonradan onların birçok öğrencisi tarafından değişik yorumlanmıştır.

İşte bütün bu çelişkili yumak, İspanya'da liberterlerin yeni bir kültür alanı geliştirememeleri, bir kısmının varolan sendikal alanda kimliklerini geçici de olsa yitirmelerine, bir kısmının da toplulukların dinamiğinden kopmalarına neden olmuştur. Topluluk dinamiğinden, ya da dinamiklerinden kopmak istemeyenler varolan platformu -sendika- kabul etmişler ve bu dolayımla onun "reel" dünyasına girmişlerdir. Bu da onları iç savaşın "rasyonal planlamasına", hükümetten dört bakanlık almaya, kısacası köklü çelişkilere sürüklemiştir. Hemen hiçbirinin de sonradan kalkıp, bu çelişkileri savunmaması, bu durumun onlar için de açık bir çelişki olduğunu kanıtlamaktadır.

C.N.T.'den öğrenmemiz gereken en önemli şey de bu bir ayağı verili olan durumda, diğer ayağı, öteki durumda olmanın yarattığı derslerdir. C.N.T. hem sendikaydı, hem de başka bir şey. Sendika olduğu sürece, ama meteliksizlerin ekonomik öz insiyatifinin hareket alanı bulabildiği bir sendika olduğu sürece, liberterlerin desteklemesi fakat kendi alanlarını yaratma çabasından onun adına vazgeçmesi gereken bir kurumdu. Sendika olmadığı sürece öteki bir topluluk alanına dönüşmesi potansiyellerinin güçlendirilmesi gerekliydi. Bugün 75 yaşının üzerinde olan C.N.T. bu ikinci yönelişi denemektedir.

Sendikalar, meteliksizlerin hareketlerinde her zaman veri durumun bir ön kabulünü, bir ehlileşmeyi temsil ettiler. Bu demek değildir ki sendikalar, kapitalizmin ekonomik rasyonalitesinin işlemediği dönemlerde güçlü mücadelelerin odağı olmadılar, kısmi alanlar yaratmadılar. Fakat her durumda sendikalar, işçi olmanın ve işçi kalmanın mantığı gereği ekonomik rasyonalitenin, emek disiplininin, teknolojik ilerlemenin yani temel ideolojik tezin, "doğanın kıt kaynaklarıyla, insanın sonsuz istemlerinin rasyonel düzenlemesinin" aracı oldular ve böylece doğaya "doğal kaynaklar", insana "üretici güç" olarak bakan araçcı ideolojiye tutsak düştüler. Zaman geçtikçe, 19. yüzyılın enternasyonalizm gibi ekonomik temele oturtulan kavramlarının.n üzerinde de yeller esmeye başladı. Ekonomik rasyonalite, bırakın çeşitli ulusların işçilerini kardeşleştirmeyi birbirine boğazlatabilecek bir güç olduğunu koydu ortaya. Orwell'in kaydettiği gibi, sendikalarda sıkı bir şekilde örgütlenmiş "ileri" işçi sınıfı:

> "İkibuçuk sene boyunca, İspanya'daki yoldaşlarının yavaş yavaş boğulduğunu seyrettiler ve desteklemek için tek bir grev dahi yapmadılar. Onları bir ölçüde destekledikleri gerçek, ama İspanya'ya yardım kampanyalarında toplanan para aynı dönemde futbol sahalarının işletilmesi için harcanan paranın beşte biri bile değildir." (4)

Ve artık günümüzde "ekonomik, politik enternasyonalizm" gibi kavramlar, yani ekonomi, politika gibi illaki tarihsel köklere dayanan bir "enternasyonalizm" kulaklarımıza eskiden ulaşan hoş bir namedir. Sendikalar varolan insanların, varolan durumlarında -yani işçi, hizmetli, öğrenci vb.- toplandıkları bütün yerler, hastanehaneler, ordular, hapishaneler gibi varolan toplumun minyatürleridir.

"Başka bir deyişle, işçiler neyse sendikalar da odur." (5)

Ama bir de fazlasıdır. Sendika bir kere varolduğunda artık işçi de yoktur "işçilik" ya da "işçi sınıfı" vardır. Bu kavram da öyle kimilerinin sandığı gibi her yapılanı ya da her yapılmayanı kutsamaya yetecek bir kavram değildir.

Peki geriye ne kalıyor? Politik partiler bitti, sendikalar bitti geriye ne kaldı?

Söz gelimi "yap ve örnekle" tarzının ürünü olan vakti zamanında Gerard Vinstanley ya da başkalarının denedikleri, günümüzde çeşitli "alternatif" gruplarca denenen "özgür" yaşam komünleri ve benzerleri mi? Soruyu ben kendime soruyorum, maalesef şu anda sizin yüzyüze sorma şansınız yok, ben cevaplıyorum: Hayır.

Analar çocuk doğurdukça ama "üretmedikçe", insanlar birbirine aşık oldukça ama "mantık ilişkileri" ve benzerleri kurmadıkça, özgürlük duygusu ve istemi bastırılamayacaktır. Belki de bugün en önemli dayanağımız bu, bize kalanlar. Fakat "kalanlar" sanıldığı kadar fazla da değil ne yazık ki. Günümüz teknolojisinin yıkım ve denetim gücünün geldiği düzeyde bu türden "yap ve örnekle" çabaları, geçmişte olduğu gibi kolay değil artık. Zor olduğu için mi karşı çıkıyorum, şüphesiz hayır. Fakat bence özgürlük, irade ve kendiliğindenlik gibi kavradığımız bizim için ne kadar istenir, ne kadar "yüce' kavramlar da olsalar yaşadığımız dünyada fiziksel alanlarını çoktan yitirmişlerdir. Bu istemler bilinçlerimizde ve yüreklerimizde yaşamaya devam ediyor, "toplumsal" bir dışavurum hareketini hazırlıyor.

Fakat, eğer bu komünsel "yap ve örnekle" değilse, varolanı toptan olumsuzlamanın yolu, derviş hırkası giyip, "herşeyi reddetmek" değilse, tekil ama adı büyük kahramanlar olmak değilse, (bütün bunları yanlış bulduğum anlamına gelmez bu eleştiri) geriye ne kalıyor?

Kendimizi varolan toplumsal mekanizmadan ayırmak, içinde doğrudan demokrasinin, etkinlikten değil ama etkinlik için özgürlüğün, homo economicus bencilliğinin değil ama bireyliğin yaşadığı, karar verme organlarıyla idari mekanizmaların birbirinden ayrı olmadığı bir "şey", toplumsal etkinlik alanı getiriyor aklıma.

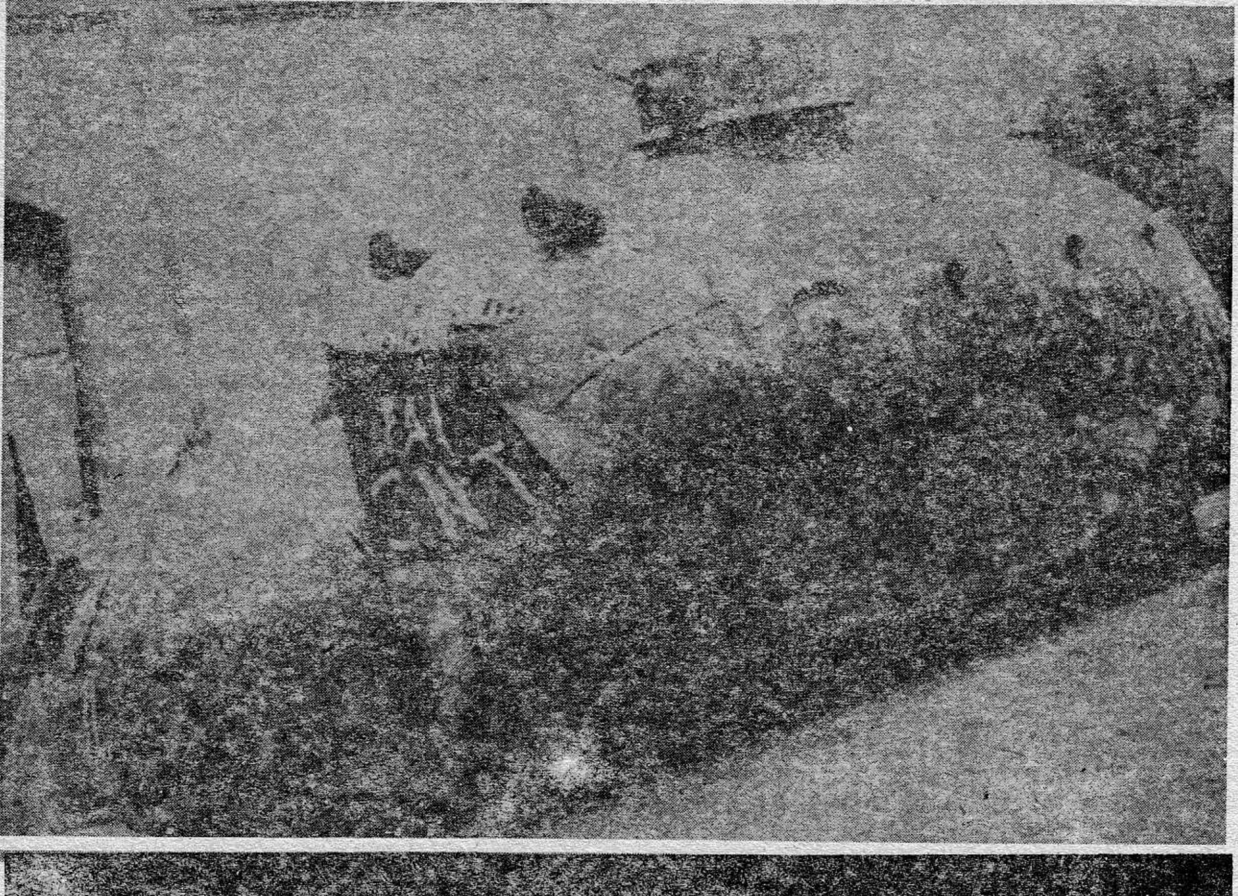
Politik olmayan (apolitik anlamında değil), ekonomik olmayan ("ekonomi" ile ilgilenmeyen anlamında değil), araçcı olmayan ahlaki ve estetik bir şey geliyor aklıma. (Bkz. 'Kara' 5. sayı "Doğrudan Demokrasi, Doğrudan Etkinlik)

"Yeni"yi yaratmak için elzem olan, sendikalar değil, ama insanların özgürleşme etkinliklerini gerçek kılabilecek "toplumsal" alanlardır.

—BİTTİ—

DİPNOTLAR

(1) Vernon Richards (Lessons of the Spanish Revolution"
(2) Pugaçev ya da Pugaçof, Kazak ayaklanması lideri.
(3) Stenka Razin ya da Stefan Razine, 17. yy. köylü ve Kazak ayaklanması lideri. Rusya'da birçok halk şarkısına konu olmuştur.
(4) George Orwell, "Aslan ve Unikorn" Sokak Yayınları, 1984, s.28
(5) Vernon Richards a.g.e.

BİR ELEŞTİRİ

"Özgürlük her zaman başka türlü düşünen için özgürlük demektir."
—Rosa Lüksemburg—

Nedim CEYHUN

Derginiz KARA'nın Ocak 87 tarihli 4. sayısında Kemal Demir imzalı "Yenilmiş Asilere Çiçek Verelim" başlıklı bir yazı çıkmış bulunuyor. Anlaşıldığı üzere yazı geçmişin bazı değerlerini ve moral boyutunu korumak kaygısıyla yazılmış. (Buna bir diyeceğim yok, hatta bu endişeleri paylaşabilirim bile.) Ancak öyle görünüyor ki, bu yapılmaya çalışılırken yazı bir nevi geçmiş mitosu (tabusu) yaratmış ve her ne kadar yazarın öznel isteği bu olmasa da birçok şey birbirine karışmış ve bir tür "gaz verme"ye dönüşmüş. Bu da bir şey değil, asıl önemlisi, kimi insanlar dolayımında bazı düşünürlere oldukça haksız göndermelerde bulunarak, bir nevi "iman tazeleme" gösterisine dönüştürülmüş. Böyle bir yazıyı YARIN ve SAÇAK gibi dergilerde görseydim (ki gördük) hiç şaşırmazdım. (Ya da Yalçın Küçük'ün ağzından işitseydim) Ama doğrusu bu yazıyı KARA türünden liberter olduğunu iddia eden bir dergide görmek beni oldukça şaşırttı. Daha önceki yazılarından tanıdığım Kemal Demir'e ise bu üslubu hiç yakıştıramadım. (3. sayıdaki "Bütün Programlar İnsansızdır" yazısı nefisti.) Dürüstlüğüne ve samimiyetine güvendiğim bu arkadaş, anlaşılan biraz "işkembeden atmış."

Hemen belirtmeliyim ki, Kemal Demir'in vurguladığı bir dönem sonrasının "liberalizmin birey anlayışına takılıp kalmış", "Bolca sanat dergisi okuyan", orada burada cart cart konuşup, "suya sabuna dokunmayan" belli bir entellektüel camianın insanlarına tepki duymakta bir hayli haklı. Ne var ki, bu "haklılık" ona bazı düşünürlere çamur atma hakkını vermiyor kanımca. Yanısıra geçmişin bu çiçek verilen "Asi"lerinde varolan oldukça otoriter potansiyel adeta atlanmış. (Eğer bir takım insanlar, bugün birşeylerden bıkmışlarsa, bunu onların otoriter tavırlarında da aramak gerekir. Yoksa sadece 12'li bir tarih tek başına yeter değil.) Demir, bir "yanlış"a vurayım derken, bir başka "yanlış"ın sonuçlarını adeta görmezlikten geliyor. Kimbilir "Anti-Politika" görüşlere sahip olsada politikanın kızışmaya başladığı şu günlerde birazcık politik olmanın hiç de zararsız olmayacağını düşünmüş olabilir. Ancak ben, gene de ona bu pragmatik ve makyavelist jargonu yakıştıramadığımdan bunun böyle olmadığını temenni etmekten başka şansım yok. Ve bence daha da kötüsü bu söylediklerine kendi de iyice inanıyor olabilir, ki öyle görünüyor.

Bir dönemden çıkan insanlar -ki aralarında K.Demir'in de olduğuna eminim- teorik ve pratik arayışlarını sürdürdüler, sürdürüyorlar. Doğal olarak yeni bir takım perspektiflere ulaşıyorlar. Klasik-sol anlayışlardan ümidi kesen ve o anlayışın iz ve sorunlarını taşıyan bu insanlar başlangıçta sadece tepki olarak sözü geçen geçmişin otoriter ilişki ve yapılarına el yordamıyla bir tavır aldılar. Sorgulamaları durmadı, yeni bilgilere, yeni teorilere, yeni isimlere yöneldiler. Ki bir çoğu bunu sandığınız kadar kolay ve sorumsuzca yapmadı. Gene bir çoğu bunu afaroz edilme, yalnız kalma, tecrit ve küfür edilme ve daha bir sürü psikolojik ve fiziki dışlanma mekanizmalarına maruz kalarak yaşadılar. Uğradıkları türlü haksızlıklar ve iftiralarda cabası tabii. "Eskiler ", belki de o an güçleri olsaydı, bunları bir kaşık suda boğacaklardı. Resmi baskılarda bunların üzerlerinden daha az eksik olmadı hiç. Onlarda işkencelerden, hapislerden paylarına düşeni aldılar. Bunların bir kısmı ya tümüyle yorgun düşüp kabuğuna çekildiler, ya eski çevrelerinin baskısına dayanamayıp, "özeleştiri " verip geri döndüler ya da bir takım arayışlarını daha da derinleştirerek yeni oluşumların içine girdiler. (Tabii bu süreç durulmadı daha) Evet, bu insanların bir kısmı Erich Fromm, Wilhelm Reich, Michel Foulcault, vb. vb. okudular, okuyorlar. (Bu yazarları okumak ne zamandan beri "suç" oldu acaba? Ne yapalım ki herkes, sizin gibi bir anda "Liberter Düşüncenin Üç Sacayağı" Proudhon, Bakunin, Kropotkin'i keşfedemiyorlar hemen, af buyurun!) Yakın bir geçmişte bu "eski" anlayışların müridleriyle bazı tartışmalarım oldu. Bana "Bunalım dönemlerinde bunalımlı insanlar -hainler!- Fromm ve Reich okurlar. Bu gibi dönemlerde burjuvazi bu gibi kitapların basım ve yayımını el altından destekler" gibisinden oldukça aptalca ve gülünç ve hatta paranoyakça savlar öne sürdüler. Söyledikleri o kadar saçma idi ki, söyleyecek laf bulamadım. Anlaşılan onlar için insanların bir tek Marx, Engels, Lenin, Stalin, Mao, vb. okuma özgürlükleri vardı. Ve resmi-ideolojileriyle çakışmayan herşeye ve herkese sezisel bir düşmanlık besliyorlardı. Daha da önemlisi onlar Reich ve Fromm'da varolan özgürlükçü potansiyelin farkındaydılar. (Bu anlamda sizden daha "ileri" idiler galiba.)

Ancak bilebildiğim kadarıyla bu kitapları okuyanlar sizin iddia ettiğiniz gibi ne eskileri "hasta" buldular, ne hapishaneleri dolduranların "sadomazohizmlerini tatmin için" içeri girdiklerini öne sürdüler, ne de "cinsel sorunlar ve sorunlu aile yaşantısının" bir ürünü gibi açıklamalar getirdiler. Malesef uydurmuşsunuz bay K.Demir ve bunların çoğu engin hayalinizin mahsulü. (Bunlar Sovyet Bilimler Akademisinin meşhur Marksologlarının yazdığı "Erich Fromm ve Yeni Freudçuluğun Eleştirisi" gibi kitapların bakış açısı ve çok kötü çarpıtmalarla dolular üstelik. Sahi sizin bu söylemde ne işiniz var?) Üstelik bu insanlar Fromm ve Reich'e eleştirel yaklaşmayı bildiler ve ayrıca geçmişlerini savunmayı da elden bırakmadı çoğu.

Daha da ilginci övgüsünü yaptığınız bu eskilerin size sempati ile bakmadıkları pek açık. Ve iddia ediyorum ki, (ki aslında bal gibi farkındasınız) ilk fırsatta sizinde canınıza ot tıkamaya çalışacaklardır. "Proudhon, Bakunin, Kropotkin bunlar bunalımlı dönemlerin insanlarına sesleniyorlar." vb. diyeceklerdir ve deneye başlamışlardır da. Üstelik bu düşünürleri hiç okumadan ya da kulaktan dolma tek yanlı, çarpuk çurpuk bilgilerinin küstahlığıyla hemde.

Eğer liberterliği kendi üzerinize ipotekli bir çeşit "İdeolojik Birlik" gibi düşünmüyorsanız (ki maalesef bana öyle geliyor) en azından bu konuda daha temkinli, daha dürüst ve farklı yorumlara açık olursunuz inşallah!

Ne garip ki, derginizin gene aynı sayısında "Türk Faşizmi Üzerine Ön Düşünceler"de Osman Konur'un önemle ve haklı olarak belirttiği gibi Faşizmin Komüntern tahlillerinde olduğu gibi salt bir politika, sınıf aldatma, vb. sorunu olmayıp bir "ruh" ve "kültür" meselesi olduğunu ilk vurgulayanların arasında bu iki insan vardır. (Bu yazıda Troçki'den bahsederken, nedense bu insanları es geçmişsiniz) Hiçbiri liberter olmayan ama şahane ve yaşamcıl deyimlere sahip Feridüttin Attar, Nietzche, Kazancakis, Shakespeare'ye gösterdiğiniz haklı saygının bir damlasını dahi bu insanlara göstermemeniz oldukça ilginç bir paradoks gibi geliyor bana.

Fromm'un daha Reformist bir yan taşıdığı su götürmez. (Ki burada Fromm veya Reich tartışmasına girmeyeceğim. Eğer bunu yaparsam onları hiç de sizden daha az eleştirmediğim anlaşılır.) Ama özellikle Reich'taki radikal ruhu ve yaşamı başka kimde bulmak mümkün? Reich'in tüm yazıları anti-otoriter bir ruhla doludur. (Marksist gelenekten ve Freud ekolünden tam kopamasa da oldukça radikal eleştiriler getirebilmiştir o dönem için). Anti-otoriter duyarlılıklar taşıyan bu insanı bir kez de sizin "KARAlamanız" ne kadar doğru? Buyrun eleştirin ama bir çırpıda mahkum etmeyin lütfen. Önce stanilizmin, sonra faşizmin ve en sonunda da Mc Carthy'ciliğin saldırı ve iftiralarına maruz kalmış bu saygıdeğer özgürlükçünün savunmasız anısına karşı biraz daha saygılı olun lütfen. Ve dahası ulu orta ortalarda gezen bir takım kendini ve Reich'i bilmez Reich savunucularının yarım yamalak Reich savunusuna bakıp, bir takım entellektüel eğilimlerin çirkefliklerine bakıp, bunun acısını ondan çıkartmaya kalkmayın. Bırakın onun karalamasını otoriterler yapsın size ne oluyor? Onların eskinin "kardeşlik ve dayanışma ruhunu" ne kadar kötüye kullandıklarını ve bir "sürü duygusuna" çevirdiklerini bilmiyor gibi konuşuyorsunuz. Hayalinizde yarattığınız "düşman"lara saldırırken, kimbilir belkide gerçek dostlarınızı kendinizden soğutuyor olabilirsiniz.

Sonuç olarak her ne kadar KARA dergisi çevresine "ait olma"sam da KARA oluşumuna en azından gönüldaş olduğumu söyleyebilirim. Yapmaya çalıştığınız girişimin oldukça cesur ve saygıya layık olduğunu düşünüyorum. Lütfen bu oluşuma bu tip yazılarla gölge düşürmeyin...

Saygi ve Dostlukla....

TEK BAŞINA BİR ADAMIN
ARKADAŞLARI
KALEMLE KAĞIT
ORTAK BİR İŞ YAPIYORLAR
BİR EL VASITASIYLA
YAZACAKLAR

S.KOÇAK

Halikarnas on senedir gelmediğim bu yer bir sevgi limanı olmuş. Barut fıçısı gibi olması o yüzden sükut-hayal kadar bir sevgiyi büyüten ikinci birşey düşünülemez. Hatta şöyle diyebiliriz, çok basit bir dostluk duygusu beklediğiniz, itimat etmenizde hiç bir sakınca görmediğiniz biri eğer karşı cinstense, istediğinizle yaptıkları arasındaki büyük farkı tesbit ettiğinizde, gerçekten insanlara sevgi duyabilen biriyseniz bu çarçabuk çılgın bir aşka dönüşüverir. Genel olarak Delilik, sevme yeteneğini kaybetmemiş insanların kaybetmiş insanlar karşısında şaşırmaları ve onlarla sevgiyi, itimat duygusunu yeniden yaratmaya yönelik çabalarından doğar. Çağdaş toplum kendi değerleri içinde anormal, şizofrenik ortak tepkiler verir ve bu tepkiler sonucu ortaya çıkan karşıt tepkileri delilik sayar. Birlikte yaşayan şizofrenler tımarhaneye kapatılmaz, ama bireysel olan öldürülebilir bile.

Çağdaş toplumda otoritenin parmaklıklar arasına kapatmadığı çok az insan vardır: Nietzche okumak hayranlık uyandırır, onun gibi davrandığınızda antikomünist ya da faşist olarak algılanabilirsiniz, çünkü o meşhur, siz kölesiniz. Ne kadar çok severseniz insanlar o kadar inanmaz, belki de için için inanırlar ama bilinçlerinde sizden nefret etmek isterler ya da ederler. Başkalarını seven bir insanın doğal olduğunu kabul etmek bugünkü toplumsal yaşantının sonu olur. Gerçekten seven iki insanın bulunduğu yerde otorite de, ideoloji de, dil de yoktur. Suskun birliktelikler dönemi vardır. Aşıklar güncelerine sık sık şöyle yazarlar: çıldırmış gibiydik. Evet aşk insanı 'anormallikten' kurtarır, özgürleştirir onu. Bu özgürlüğü kıskanır ama ondan korkarlar. Bağımsız olmaktan korkan insan eninde sonunda başarısızlığa mahkumdur, bunu herkes bilir.

Canım sıkılıyor, öyle çok sıkılıyor ki canım.

BİR ÖĞRENCİ GREVİNİN ARDINDAN

Alain

Çeviren: Sabri BULUT

Informations Reflexions Libertaires

FRANSA

Hiç kuşkusuz, Kasım sonu ve Aralık başındaki olaylar, bir bakış açısına göre şu günlerde kapanmış bir parantezdir. Bu parantezin kapanması da yarı-genel bir rahatlamaya yolaçtı... Dizginleri kaçırdıklarını hisseden her renkten politikacının rahatlaması. Hatta, kendi içlerinde ve sanki onlara rağmen, patlak verenden ürken liselilerin, üniversitelilerin rahatlaması. O halde birden parlayıp sönüveren bir saman alevi, bardağı taşıran damlanın süzülüp akarak, dengeyi yeniden sağlaması olacaktır olan biten.

Demek ki, her şey yeniden düzene girecek, öğrenciler okula gidecekler, öğretmenler öğretecek ve sistemin mantığı gereği, kaçınılmaz olarak eleyecekler, politikacılar yönetecekler, polisler coplayacaklar, birkaç sene sonra hiç kuşkusuz, dünün ateşlilerini amir olarak, hatta polis olarak göreceğiz. Bu daha önce de oldu.

Bir düştü bu; gerisinde belli belirsiz bir özlem bırakacak, fazla erken bittiği için de garip bir rahatsızlıkla uyanılan bir düş.

Belki. Ama düşlerin iz bırakmadığını iddia eden yanılır. Düşlerin izlerinden kurtulmak onlara ulaşmak kadar boş bir çabadır, ancak sürekli tekrarlanan gündelik hayatın aldatmacasını bir şimşek gibi aydınlatıp bir anda kavratan isyankâr bir şeyler vardır, düşlerde.

Unutulmayan şeylerdir bunlar. Ne kadar kısa sürerse sürsün, öyle anlar vardır ki, bir şeyler bizim kendimizi daha mutlu, daha zengin, diğer insanlarla daha fazla iletişim içinde hissetmemize yolaçar. Bunlar silinmez.

Resmi tarihin suskunluğuna rağmen, "Otoriteyi alaşağı ettiğimiz o gün" unutulamaz. Bu anlarda, otorite, estirdiği aşikar terörle, bu mutluluğun ve umudun onun için ne kadar katlanılmaz olduğunu kanıtlar.

"Bir daha asla!", yeter ki bunu hatırlasınlar; "düzen" yeniden sağlandığına göre... Ayrıca burada yazıyorum ki, Pasqua (İçişleri Bakanı) bir süprüntüdür. Artık bundan kim şüphe edebilir? Konu, ne kadar ünlü olursa olsun tek başına şahsi değildir, o sadece bir sistemin uşağı. Bir başkası ahmaklıkta daha incelebilirdi ama devletin cevabı değişik olamazdı.

İtiraf etmek gerekli mi? Bizler, "Bütün ülkelerdeki liberter eğilimler", gerçekten gönülden liberterler, farklı eğilimler yüzünden, kim olursa olsun yönlendirmekte aciz kaldık. Tıpkı diğerleri gibi, hiçbir şeyi öngöremedik, anlayamadık. Olanaklarımız dahilinde, bulunduğumuz yerde ve kendimizi en derinden liberter hissettiğimiz noktada harekete katıldık.

86 ile 68 karşılaştırılmak istendi. Olabilir. Ama en açık bağ, yıllar sonra tekrar ortaya çıkan yarım kalmış düş niteliğidir. 36-68-86. Temelde apayrı olaylar, ancak aynı umut. Önemli olan bir nokta da şu ki, geçen zaman boyunca birçok şey değişti.

Hiçbir şey tamamen önceki gibi olmayacak. Ama bu değişimde kim gidişe kendini uyduracak, kim köktenci bir kopuşu gerçekleştirecek bilmiyorum. Eğitim sisteminin eleyici ve elitist karakteri üzerindeki tartışmadan geriye ne kalacak? Öz-örgütlenme (auto-organisation) arzusundan ve deneyinden? İktidara yapılan çıkıştan?

Öyle tahmin ediyorum ki, daha şimdiden sosyologlar bu sorular üzerinde çalışmaya başladılar, devlet yararına kullanılabilecek çözümler geliştirmeyi deniyorlar. Tıpkı 68'den sonraki gibi.

Ancak benliğimizi çok kısa bir süre için yalayıp, geçen bu tarif edilmez tad, boyun eğmez bir karşı çıkış olarak kalacak. Bir gün, bu mutluluğu daha iyi tadmak, belki yenilerini keşfetmek için tekrar bu hatırayı diriltmek gerekecek.

Bu yarım kalmış düşün izinden gitmeliyiz

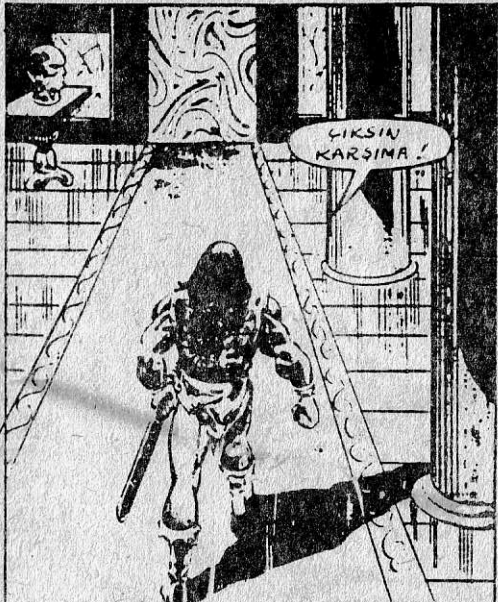
■

(Foto: Chantal Brun)

C — EFENDİSİZ
BU BİR BAŞKALDIRIŞIN ÖYKÜSÜDÜR. BÜTÜN İSYANLAR GİBİ ŞİDDETLE YOĞURULMUŞTUR. C, "UYGAR" ÇAĞLARDA, BİREYDE KALAN TEK DEĞERLİ ŞEYİN, BOYUN EĞMEYEN GÜCÜN TA KENDİSİDİR.
"KÖLELİK ALIŞKANLIĞI" YOK ETMEDİYSE EĞER YOKLAYIN KENDİNİZİ; KENDİ C'NİZE HAYAT VERİN...
HAZIRLAYAN: SABRİ BULUT

BANA KÖLELİĞİ ÖĞRETMEK İSTEYEN DE KİM?

ÇIKSIN KARŞIMA!

O TAÇ İLE BANA HÜKMEDEBİLECEĞİNİ Mİ SANIYORSUN?
BU NE KÜSTAHLIK! SENİ YOLA GETİRMEK GEREK.

YOK ET!

BU BENİ
KORKUTMAYA
YETMEZ.

FARKETMEZ.

DAHA ÖNCE DE BENDEN
KURTULMAYI DENEYENLER
ÖLDÜ..

ANA GÖRÜYOR-
SUN Kİ BURDAYIM.
ÇÜNKÜ ÜSTÜN
OLAN BENİM!

LEŞ GİBİ
KOKUYORSUN...
İÇİN ÇÜRÜMÜŞ.

SENİ ÖLÜM FAKLAR!
UNHH
TIPKI ATALARIN GİBİ CESURSUN...
AMA O UFAK BEYNİNLE BENİ YENEMEZSİN.
SENİN ÇENEN DÜŞMÜŞ.
AAARRHHH
SENİ ANLAMAK DERDİM DEĞİL.
BELKİ DE KOF BİR HAYALETSİN. AMA...
SİMDİ KARSIMDASIN... YA BEN YA SEN.
UH! SENİN GÜCÜN BENİMKİNE RAKIP...
RAKIP MI? KENDİNLE İLGİLİ ABARTILMIŞ HAYALLERİN VAR...
DENGEMİ
...YTTIRIYORUM...
YARDIMET EFENDİ
ÖĞRENMEN GEREKEN BİR ŞEY DAHA VAR!
"EFENDİSİZ VAR OLAMAYAN GEBERSİN"
YAAAAAAAAAAAAA
SON YOK

Kara dosta merhaba

Nihayet önceden belirlenmiş bir hedefi savunmayı amaçlamayan dergiye kavuşabildik. Eskimiş zincirler yerine yeni zincirler seçtirmeyi amaçlamayan dergimiz var artık. KARA'yı okuduktan sonraki coşkum yaşamayanlara anlatılamayacak türdendi. Bir de bu özgürlük katında benimle beraber olmayı seçen dostlarımla bu duyguları paylaşmak oldukça sevindirdi beni.

Artık yalnız değilsiniz. Varolan kurumlaşmış yargılardan bu denli rahatsızlık duyan, toplumsallık adına tasmayla dolaştırılmaya karşı çıkan yalnız siz değilsiniz. Güvenebilirsiniz bizlere de., Nietzcshe, ŞU SÖZÜ ile:

"Egemen düşünceni işitmel. isterim ben senin, boyunduruktan kurtulduğunu değil."

artık bizlerle.

Sizlerinde bu sözü en keskin özgürlükle beyinlere kazımanız gerekir. Çünkü sınırsız özgürlük deyince, dilediği zaman sokağa sıçmayı, geberinceye kadar çiftleşmeyi anlayanlar hâlâ hayli kabarık. Bir de yarım yamalak öğrenilmiş bilgilerle yaşanan duyguya, düşünceye, üretilen sanata bir isim koymayı, salyalar akıtarak bekleyenler de az değil. Öğrenmek, düşünmek ve yaşamak yerine inanmak, yargılamak ve isim koymak çok daha kolay ya ondan. Ve sanki evren onların paha biçilmez teorilerini ispatlamak için deviniyor.

Varolmanın yükünü taşıma cesaretini onlarda ister istemez gösterecekler, mutlu olmak zorunluluğunu onlar da ister istemez anlayacaklar. Ve yıkıcılık, umarsızlık, delilik, bencillik olarak adlandırdıklarının, niye onlar için dergi çıkardıklarını bir gün anlama fırsatı bulacaklar. Ama ne zaman? Hiç şüphem ve acelem yok., biliyorum ki gerektiği zaman.

40°lik sevgimle başarılar.

—GERÇEK—

İnandım gerçeğe
biraz gerdim,
biraz çektim
koptu.

—DEVRİM—

Daha doğru,
doğrudan
daha doğrudur.

—İTLERE İTÇE—

ATIN ÖLÜMÜ ARPADAN
İtin ölümü elinizden olsun.

☐ İsmail ÇELİK/İST.

EMEKÇİNİN BAŞKA TÜRKÜSÜ

60'lı yılların sonunda, dünya "protest müzik"ten sözetti. Hâlâ da ediyor. Solcuların 'ilahı' Bob Dylan İsa'ya, genç kızların 'sevgilisi' Cat Stevans Muhammed'e dolu dizgin ulaşsa da, Jim Marrison'ın uzlaşmaz onuru da bugünlere kadar geldi.

Türkiyeli asri türkücüler biraz gecikmiş de olsa, üzerlerinde bol da dursa (sonunda İdris elbiselerini yeniden diker, kimi devletin konser salonlarında bağlama ve buzukilerini devletin propagandasına, kimi televizyon reklamlarına ödünç veriyor) 'protest müzik' laflarını edebilecek cürete geldiler.

Bunların arasında, benim Süha diye bir dostum (elbetteki nesnel değerlendirmekten oldukça uzağım) "Dostlarım Yeter Bana" adlı bir kaset içine bazı şarkılarını sığıştırdı. Anlayanlar, teknik, estetik ve hatta ticari bir yığın eleştiri düzdüler. Daha da dizeceklerdir. Ben, (yine nesnel değilim) sadece bir şarkısının Şinasi Danışoğlu'na ait olan sözlerini yazıp yolluyorum. Sizin derginizi okuyanlar bunu da okusun istedim. Belki dinleyenler, kaseti satın alabilirler bile...

EMEKÇİNİN TÜRKÜSÜ

Miskindir canım mesai yapmazam
Meğer azarlaya döveler beni
Çalar saat sabah ile kalkmazam
Meğer saçım çeke dürteler beni

Dokuzdan altıya mesai elzem
Ağzında düdüğü veziriazam
Bir geldim mi istesem de kaçmazam
Meğer hesap kese atalar beni

Aman böyle şeyleri hiç sevmezem
Gelir gider tövbe alışamazam
Tembellik hakkımdan gayri dönmezem
Meğer miskin deyü ezeler beni

Temmuz gelir deniz deniz gezmezem
Seher vakti sazım sazım çalmazam
Çileye kapanıp efkar etmezem
Meğer param yokmuş tutmuşlar beni

☐ ANK.

Sayın Baylar,

Kültür postasının ne denli engin bir pota olduğuna KARA ile bir kere daha şahit oluyoruz.

Osman Konur İslam ahlakının estetik değerini bir kere daha düşünsün!

Kardeşimiz Kemal Demir de herhalde Bütün Programlar İnsafsızdır demek istiyor.

Saygılarımla

☐ Selami ALAGÖZ/İST.

Sayın Kara Dergisi,

Cildiniz gibi "kara kafa"nızın olmamasına sevindim. Bunu şimdiden kutlarım. Doyurucu, araştırıcı bir izleniminiz olduğu İran yazısından belli. Demokratik savaşım öncüsü olarak, demokrat olarak veya olmasak dahi İran gibi köktenci, sarsıtıcı, dinamik ve en azından sömürülen halklara bir şeyler verdiğinin bilincinde olarak, tarafsız değerlendirmeniz basın için gerçekten övülmeye değer.

Varolanla yetinmek, her derginin harcı değildir; hele para babalarına sırtını döndermişse, "çark-ı felek" gelse de o "eski tastan, eski hamamdan" dem vurur. Devrimci ahlak; peşinen kabullenmiş, önyargılardan yana tavır takınmaz. Çünkü çoğulcu demokrat aydının işlevi bu olsa gerek.

Ama şunu belirteyim ki, "cehennem" olmaktan öte bir amacı güdüyorsa yazar, neden İslamcıların cenneti, beklentisi değil de "cehnenemi" yakıştırmış başlığa?

Yayın hayatınızda başarılar; nice yıllarda beraber olma dileğiyle...

□ Mehmet KOÇAKVELİ/ANK.

KARAYA SELAMLAR

Gerçekler, en büyük kahramandır ve bu gerçekler gün gelir kafamıza vura vura bize doğruyu öğretir. Zorunluyuz ona uymaya. Çünkü yaşama biçimi bizi buna zorlamakta.

Gerçekten "KARA"ya saygı ve ilgi duymaktayım. En azından bir tartışma ortamı bulabiliyorum. Sanırım benim gibi binlerce insan var ve haykırmak istiyorlar bu gerçekleri.

Saygılarımla

BİZİM KAVGAMIZ

Bu gidiş ne zamana kadar sürecek böyle" diye soruyorlar. Yanıt, aslında belirgin ve oldukça çok açık. Ama anlatımı suç olabilir, olmayabilir de. Ama onu anlatmak şöyle dursunda biz başka konulara bakalım, şöyle kafaları bulandıranlara çatalım.

Kemal DEMİR, "Bütün programlar insansızdır" yazısında devrimlerden ve bunlar için oluşturulan programlardan söz etmekte. Yazısının sonunda da, "İnsan son derece zengin, son derece ele avuca sığmaz bir yaratıktır. Onun yeniyi yaratması ise, ancak coşkun bir programsızlık içinde hareket etmesiyle sözkonusu olabilir demekte. Bu arkadaşımıza ne denirse azdır. "Hak vermek mi gerekir?" -Hayır-kesinlikle-Hayır-

Toplumları incelediğimizde, "Biz toplu olarak yaşarsak, vahşi hayvanlara karşı daha bir güçle karşı koyabiliriz. Biz daha kalabalık olarak ava gidersek, daha çok hayvan avlar, biz daha iyi çalışırsak daha çok ekin eker, daha çok ürün alırız." Bunu düşünebilen ilkel insan, kendince bir program yapmıştır ve bunu düşüncesiyle başarmıştır.

Daha sonraki toplum aşamalarında insanlar bu düşünceyi genişleterek kullanmışlardı. Ve geldiler gelişmiş kapitalist sisteme. Şimdi bilimsel ve teknik gelişmeler hep bir programın sonucunda yapılabilmekte. Ve bunun sonucunda çok güzel şeyler bulunabilmekte. Konuyu fazla açmayacağım, yalnızca basitleştirmek istiyorum. Sevgili Kemal DEMİR, "Siz okula gittiniz mi? Gittiyseniz size verilen sistemli program olmasaydı siz o sözünü ettiğiniz coşkun yaratıcılığı yapabilir miydiniz? Bir düşünün, hiç okumayan insanlar ne yapabilir ve ne yapmaktalar? Bir düşünün ABD-Japonya-SSCB bizden neden daha çok ilerdeler? Programsızlıktan mı acaba? Türkiye'ye bakıp da o küçücük yarım kalmış düşüncelerinizle lütfen tahlillerde bulunmayın. Çünkü gerçekler, bildiğiniz gibi değil. Öğrenmek istiyorsanız, lütfen bekleyin, anlatan olur.

Suat ALACA, "Kara Karaoğlu'ndan, Abdurrahman Çelebi'ye" adlı yazısıyla, aklınca ders verdiğini sanıyor. Oysa yalnızca kendi zavallılığını sergiliyor. Sosyalist olmadığını söylüyor. Olabilir, hiç kimse tam anlamıyla sosyalist değildir. Çünkü uygulamada sosyalizm diye bir şey yok. Yalnızca kitaplarda kalmış teorisi var. Durum buyken, gerçek sosyalistlikten söz etmek ayıp olur. Yalnız, bence ayıp "Ben sosyalistim" diyenlerde değil sosyalistlere çatanda. Çünkü her işçi haklarını savunanları, her haksızlığa karşı çıkanları, her sosyalizm hakkında yazı yazanları "sosyalist ya da komünist" diye suçlamaları, karalamaları, bundan da öte, hücrelere atmaları, işkence etmeleri, öldürmeleri ayıp olmuyor mu? Zavallı olmak gerçekten kötü. Bir düşünü anlamadan ve uygulanırlığına bakmadan karalamak, saldırmak çok kötü. Oysa saygılı olmak gerekirken ve gözleri açıpta bizleri kimlerin sömürdüğünü, kimlerin bu hale bizleri getirdiğini anlamak gerekirken, karaya kara ile gidip kafalarımızı bulandırmanın anlamı ne? Nedir anlamı? Söyler misiniz Kara okuyucuları, Kara yazarları, söyler misiniz sayın Suat ALACA, söyler misiniz Kemal DEMİR nedir anlamı bütün bunların?

Bizim daha başka şeylere gereksinimimiz var. Doğruya, güzele ve en güzel şeye ulaşmamız gerekli. Bunu anlayalım artık, kabul edelim bu gerçeği. Kavga; sen ben kavgası değil. Faşist, sosyalist kavgası değil. Ya da dinci, ırkçı kavgası değil. İnsan gibi, insanca yaşama kavgası. Nedir insan gibi insanca yaşama kavgası? Bunu anlatmak için zaman erken. Yalnızca bilinsin ki, bu karışıklığın sorumlusu ne işçi, ne öğrenci, ne de köylüdür. Başkasıdır, başkası. Sömüren, vurduran, bölen ve tüm çirkinliğini gizlemeden gösterendir. Onları anlayalım ve onlara karşı uyanık olup, tetikte duralım. Buna ihtiyacımız var, başka bir şeye değil. Karaya kara ile gitmeyelim derken, bundan söz ediyorum.

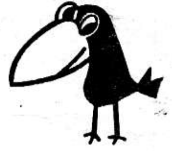
Gün gelecek, bunu anlamayanlar olacak, anlatılır onlara, anlatılır. Tekrar ediyorum. Mantıklı olalım. MANTIKLI....

□ Nizam KAYA/İST.

METİS YAYINLARI

YAŞADIĞIMIZ DÜNYA DİZİSİ

Yaşadığımız Dünya dizisi, hızla değişen dünyanın canlı ve güncel bilgisini taşıyor. Televizyondan izlenmeyen, gazeteden okunmayanları sunuyor. Günümüz dünyasına ilişkin haberlere bir de onları yaratanların gözüyle bakmayı hedefliyor.

Dünya dönüyor! Ve siz de üzerindesiniz...

İkinci Basım BOBBY SANDS
İngiliz Toplama Kamplarında Direnen İrlanda:
Hücremde Bir Gün

FAWAZ TURKİ
Bir Mültecinin Anıları
Filistin Sürgünü

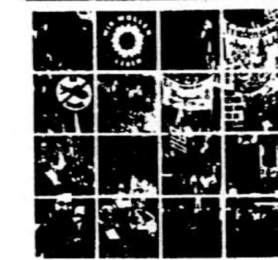
Dayanışma Hareketinin Belgeleriyle
Polonya Günlüğü

Irkçılığa Karşı Mücadele.
GÜNEY AFRİKA'DA
Siyah Öfke

NECMİ ZEKA
Batı Almanya'da
Alternatif Hareket

2. BASKI MARGARET RANDALL
Nikaragua Devrimi ve Kadınlar
Sandino'nun Kızları

METİS YENİ KİTAP

Akıl Tutulması
Max Horkheimer

Çev. Orhan Koçak
Deneme, Ekim 1986
214 sayfa

Frankfurt Enstitüsü'nün kurucusu Horkheimer'ın bu en temel yapıtı aynı zamanda en açık, en "kolay" metinlerinden biri. Kitapta, Batı düşüncesinde Akıl kavramının serüveni, önce hurafeye ve mitosa karşı mücadelesi ve ardından kendisinin de bir hurafeye dönüşmesi tartışılmaktadır. Faşizmin Batı Aklının tarihi içindeki yeri, bireyciliğin sonucunda bireyin ölümü, işçi hareketinin imkânları ve direnme gücü: Bunlar, Horkheimer'ın bir toptan yıkım döneminin kazandırdığı perspektif açısından gözden geçirdiği temel sorunlardır.